บทบาทอำนาจหน้าที่ของวุฒิสภา

ตามบทบัญญัติ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

พุทธศักราช ๒๕๕๐

โดย

นายไพโรจน์ โพธิไสย

ผู้อำนวยการสำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา

มกราคม ๒๕๕๑

อำนาจหน้าที่วุฒิสภา
ตามบทบัญญัติ
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช ๒๕๕๐

โดย

นายไพโรจน์ โพธิไสย
ผู้อำนวยการสำนักวิชาการ
สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา

มกราคม ๒๕๕๑

คำนำ

วันอาทิตย์ที่ ๑๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๐ เป็นวันที่ประชาชนออกเสียงประชามติ "ให้ความเห็นชอบ" ให้นำร่างรัฐธรรมนูญที่จัดขึ้นตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๔๙ มาใช้บังคับแทนฉบับชั่วคราวดังกล่าว

ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ได้นำร่างรัฐธรรมนูญฯ ขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย และเมื่อทรงลงพระปรมาภิไธยแล้ว ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ใช้บังคับตั้งแต่วันศุกร์ที่ ๒๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๐ เป็นต้นมา

รัฐธรรมนูญฯฉบับใหม่นี้ สภาร่างรัฐธรรมนูญ จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ที่ต้องการให้การเมืองมีความโปร่งใส มีคุณธรรมและจริยธรรม ทำให้องค์กรตรวจสอบมีความอิสระ เข้มแข็ง และทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ยังผลให้หลักการที่เคยมีมาบางอย่างเปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งที่มาและอำนาจหน้าที่ของรัฐสภา

วุฒิสภาก็เป็นอีกส่วนหนึ่งซึ่งอยู่ในความสนใจว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปมากน้อยเพียงใด ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงจัดทำเอกสารฉบับนี้ขึ้น เพื่อเผยแพร่และประชาสัมพันธ์บทบาทอำนาจหน้าที่ของวุฒิสภา ให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องในวงงานของวุฒิสภาและผู้ที่สนใจโดยทั่วไป จึงหวังว่าเอกสารนี้จะสร้างความชัดเจนให้กับทุกท่านและอำนวยประโยชน์ด้านการศึกษาและค้นคว้าต่อไป

มกราคม ๒๕๕๑

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	**ข**
๑. รัฐธรรมนูญ : รัฐสภา	๑
๒. วุฒิสภา	๖
๒.๑ ขั้นตอนการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา	๗
๒.๒ ขั้นตอนการสรรหาสมาชิกวุฒิสภา	๘
๓. อำนาจหน้าที่ของวุฒิสภา	๑๐
๓.๑ กลั่นกรองกฎหมาย	๑๑
๓.๑.๑ กระบวนการตรากฎหมายของรัฐสภา	๑๒
๑) ผู้ริเริ่มเสนอกฎหมาย	๑๓
๒) การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร	๑๕
๓) การพิจารณาของวุฒิสภา	๒๐
๓.๑.๒ กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ	๒๕
๓.๑.๓ กฎหมายเกี่ยวกับงบประมาณ	๒๘
๓.๑.๔ การพิจารณาอนุมัติพระราชกำหนด	๓๗
๓.๒ ควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน	๔๓
๓.๒.๑ การตั้งกระทู้ถาม	๔๔
๓.๒.๒ การเปิดอภิปรายทั่วไป	๔๖
๓.๒.๓ การตั้งกรรมาธิการ	๔๗
๓.๓ ให้ความเห็นชอบในเรื่องสำคัญต่าง ๆ	๔๙

๓.๔ การคัดสรรบุคคลเข้าสู่ตำแหน่ง ๕๓

๓.๕ การถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่ง ๖๓

๓.๖ อำนาจหน้าที่อื่น ๆ ๖๙

๓.๖.๑ การพิจารณารัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม ๗๐

๓.๖.๒ การพิจารณาเรื่องสำคัญ ๆ และการรับทราบรายงานประจำปีของหน่วยงาน ๗๓

๓.๖.๓ ด้านต่างประเทศ ๗๗

๓.๖.๔ ด้านการเป็นผู้แทนปวงชนชาวไทย ๘๐

๔. สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา : หน่วยงานสนับสนุนวุฒิสภา ๘๑

๕. บรรณานุกรม ๘๓

****

เรื่อง อำนาจหน้าที่วุฒิสภาตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ
แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

เดือน/ปี ที่พิมพ์ มกราคม ๒๕๕๑

จำนวนหน้า ๘๕ หน้า
จำนวนที่พิมพ์ ๑,๕๐๐ เล่ม

จัดทำโดย นายไพโรจน์ โพธิไสย
ผู้อำนวยการสำนักวิชาการ
สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา

พิมพ์ที่ สำนักการพิมพ์ กลุ่มงานการพิมพ์
สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา
โทร. ๐ ๒๒๔๔ ๑๗๔๑

อำนาจหน้าที่วุฒิสภา
ตามบทบัญญัติ
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช ๒๕๕๐

*****

โดย ไพโรจน์ โพธิไสย
ผู้อำนวยการสำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา

รัฐธรรมนูญ : รัฐสภา

รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดที่ใช้ปกครองประเทศ[๑] ด้วยความเป็นกฎหมายสูงสุดนี้เองที่หากมีบทบัญญัติของกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับใด ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ บทบัญญัตินั้นเป็นอันใช้บังคับไม่ได้[๒]

รัฐธรรมนูญของไทยต่างก็กำหนดให้ประเทศไทยปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุข[๓]

---

[๑] มาตรา ๖

[๒] มาตรา ๖

[๓] มาตรา๒

โดยอำนาจสูงสุดหรืออำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนชาวไทย แต่แบ่งอำนาจอธิปไตย ออกเป็นสามฝ่ายตามหลักการแบ่งแยกอำนาจ คือ ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ พระมหากษัตริย์ผู้เป็นประมุขทรงใช้อำนาจทั้งสาม คือ อำนาจนิติบัญญัติผ่านทางรัฐสภา อำนาจบริหารทางคณะรัฐมนตรี และอำนาจตุลาการทางศาล รายละเอียดการใช้อำนาจดังกล่าวต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ[๑]

หลักการแบ่งแยกอำนาจอธิปไตยนี้ ทำให้เกิดรูปแบบการปกครองสามรูปแบบ คือ การปกครองแบบประธานาธิบดี (Presidential System) ซึ่งมีการแยกอำนาจหน้าที่ในการใช้อำนาจอธิปไตยออกจากกันอย่างเด็ดขาด แต่ละอำนาจจะมีหน้าที่ มีความสมดุลและเป็นอิสระต่อกัน รูปแบบที่สองเป็นการปกครองในระบบรัฐสภา(Parliamentary System) ซึ่งรูปแบบของการปกครองเป็นแบบที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน มีการร่วมมือกันระหว่างอำนาจต่าง ๆ แม้จะมีการแบ่งแยกผู้ใช้อำนาจอธิปไตยออกจากกันแต่ก็มิได้มีการแบ่งแยกอำนาจโดยเด็ดขาด มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ มีการถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ยังมีการปกครองอีกรูปแบบหนึ่งที่เป็นการผสมผสาน

---

[๑] มาตรา ๓

ระหว่างรูปแบบการปกครองทั้งสอง ซึ่งเรียกว่าระบบกึ่งประธานาธิบดี (Semi-presidential System)

หลักการสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยทั่วไป ก็คือ อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน บริหารโดยประชาชนและเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนทั้งมวล การดำเนินการดังกล่าวกระทำได้โดยประชาชนจะเลือกผู้สมัครจากพรรคการเมืองต่าง ๆ เข้าไปเป็นผู้แทนของตนในสภา เพื่อไปจัดตั้งรัฐบาลบริหารประเทศ โดยปกติพรรคการเมืองที่สมาชิกพรรคได้รับเลือกตั้งด้วยเสียงข้างมาก (มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมากที่สุดในสภา) จะเป็นผู้จัดตั้งรัฐบาล โดยหัวหน้าพรรคการเมืองนั้นจะได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี แต่หากไม่มีพรรคการเมืองใดได้รับเสียงข้างมาก ก็จะจัดตั้งเป็นรัฐบาลผสม (หลายพรรค) ส่วนพรรคการเมืองที่มิได้เป็นรัฐบาลก็จะเป็นฝ่ายที่คอยตรวจสอบการบริหารของรัฐบาลนั้น (ฝ่ายค้าน) โดยหัวหน้าพรรคที่ไม่ได้เป็นรัฐบาลและมีจำนวนสมาชิกสภาฯ (ที่ไม่ได้ร่วมรัฐบาล) มากที่สุดจะได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งถือเป็นตำแหน่งที่มีความสำคัญในสภารองจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เพราะเป็นผู้ที่ควบคุมและตรวจสอบการบริหารประเทศดังกล่าว

รัฐสภา ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

รัฐสภา ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ เป็นระบบสองสภาหรือสภาคู่ ประกอบด้วย สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา[๑]

สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาจะมีประธานสภาคนหนึ่ง และรองประธานคนหนึ่งหรือสองคนก็ได้[๒] โดยประธานสภาผู้แทนราษฎรเป็นประธานรัฐสภา ประธานวุฒิสภาเป็นรองประธานรัฐสภา[๓]

ผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา จะประชุมร่วมกันหรือแยกกัน เป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ[๔] เรื่องที่มีความสำคัญเป็นพิเศษ รัฐธรรมนูญฯ จะกำหนดให้สภาทั้งสองพิจารณาร่วมกันหรือต้องประชุมร่วมกัน[๕] ดังนั้น บางเรื่องก็ไม่จำเป็นต้องประชุมร่วมกัน แต่ละสภาสามารถพิจารณาได้เอง การทำหน้าที่ของรัฐสภาจึงครอบคลุมถึงการกระทำของที่ประชุมร่วมกันของทั้งสองสภา และการกระทำ

---

[๑] มาตรา ๘๘

[๒] มาตรา ๑๒๔

[๓] มาตรา ๘๙

[๔] มาตรา ๘๘

[๕] มาตรา ๑๑๖

ของแต่ละสภาที่ไม่ต้องกระทำในที่ประชุมร่วมกันของทั้งสองสภา นอกจากนี้ยังรวมถึงการกระทำของสมาชิกแต่ละบุคคลมีอำนาจกระทำได้ด้วยตนเองและที่ไม่สามารถกระทำได้ตามลำพังด้วยตนเอง ต้องกระทำร่วมกับสมาชิกคนอื่น ๆ ตามจำนวนที่รัฐธรรมนูญกำหนด นอกจากนี้ยังอาจรวมถึงอำนาจหน้าที่โดยตำแหน่งของประธานสภาฯ อีกด้วยกล่าวคือ กฎหมายกำหนดให้กระทำในนามหรือในฐานะของประธานองค์กร คือ ประธานรัฐสภา ประธานสภาผู้แทนราษฎร และประธานวุฒิสภา

สภาผู้แทนราษฎร ประกอบด้วยสมาชิกจำนวน ๔๘๐ คน โดย ๔๐๐ คน มาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขต ส่วนอีก ๘๐คน มาจากการเลือกตั้งแบบสัดส่วน* โดยการแบ่งจังหวัดทั้งประเทศออกเป็นแปดกลุ่มจังหวัด ซึ่งมีจำนวนประชากรใกล้เคียงกัน

สภาผู้แทนราษฎร มีอำนาจหน้าที่ที่สำคัญโดยสรุปคือ การตรากฎหมาย ควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน ทำหน้าที่ร่วมกับวุฒิสภาในการให้ความเห็นชอบเรื่องสำคัญต่าง ๆ รวมทั้งมีอำนาจในการแต่งตั้งบุคคลเข้าสู่ตำแหน่ง มีอำนาจเสนอคำร้องเพื่อขอให้วุฒิสภาถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่ง นอกจากนี้

---

* มาตรา ๙๓

ยังมีอำนาจหน้าที่อื่น ๆ ในการทำหน้าที่ด้านการต่างประเทศ การเป็นผู้แทนปวงชนชาวไทยที่ต้องรับทราบความต้องการ ความเดือดร้อนและความต้องการของประชาชน เพื่อนำเสนอรัฐบาลพิจารณาดำเนินการต่อไป

วุฒิสภา

วุฒิสภา ประกอบด้วยสมาชิก ๑๕๐ คนมาจากการเลือกตั้งจากประชาชนจังหวัดละหนึ่งคน (๗๖ คน จังหวัดละหนึ่งคน) จำนวนที่เหลือมาจากการสรรหา (๗๔ คน) ของคณะกรรมการสรรหา[๑]

ในกรณีที่ตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาว่างลง และยังไม่มีการเลือกตั้งหรือสรรหาขึ้นแทนตำแหน่งที่ว่าง ให้วุฒิสภาประกอบด้วยสมาชิกวุฒิสภาเท่าที่มีอยู่ ส่วนหลักเกณฑ์และขั้นตอนการเลือกตั้งและการสรรหาสมาชิกวุฒิสภา (ตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา)[๒] มีขั้นตอนโดยสรุป คือ

---

[๑] มาตรา ๑๑๑

[๒] มาตรา ๑๑๔

ขั้นตอนการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา

๑. ประกาศพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา

๒. คณะกรรมการการเลือกตั้ง ประกาศกำหนดวันรับสมัครเลือกตั้ง (ต้องกำหนดให้มีการเริ่มรับสมัครไม่เกิน ๕ วัน นับจากวันที่พระราชกฤษฎีกาใช้บังคับและต้องรับสมัครไม่น้อยกว่า ๕ วัน)

๓. เลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา

๔. คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศรับรองผลการเลือกตั้ง

๕. สมาชิกวุฒิสภารายงานตัวต่อรัฐสภา

ขั้นตอนการสรรหาสมาชิกวุฒิสภา

รัฐธรรมนูญฯ กำหนดให้มีคณะกรรมการสรรหาคณะหนึ่งจำนวน ๗ คน ประกอบด้วย*

๑. ประธานศาลรัฐธรรมนูญ

๒. ประธานกรรมการการเลือกตั้ง

๓. ประธานผู้ตรวจการแผ่นดิน

๔. ประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

๕. ประธานกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน

---

* มาตรา ๑๑๗

๖. ผู้พิพากษาในศาลฎีกา ๑ คน ซึ่งที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกามอบหมาย

๗. ตุลาการในสาลปกครองสูงสุด ๑ คน ซึ่งที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองมอบหมาย

ในกรณีที่ไม่มีกรรมการในตำแหน่งใด หรือมีแต่ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ถ้ากรรมการที่เหลืออยู่นั้นมีจำนวนไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่ง ให้คณะกรรมการสรรหาสมาชิกวุฒิสภาประกอบด้วยกรรมการที่เหลืออยู่

คณะกรรมการสรรหาสมาชิกวุฒิสภา มีหน้าที่ดำเนินการสรรหาบุคคลที่มีความเหมาะสมจากผู้ได้รับการเสนอชื่อจากองค์กรต่าง ๆ ในภาควิชาการ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาชีพ และภาคอื่นที่เป็นประโยชน์ในการปฏิบัติการตามอำนาจหน้าที่ของวุฒิสภา เป็นสมาชิกวุฒิสภาเท่าจำนวนที่จะพึงมีตามที่กำหนดในรัฐธรรมนูญ* คือ ๗๔ คน

ขั้นตอนการสรรหาสมาชิกวุฒิสภามีดังนี้

๑. คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนดวันให้องค์กรภาควิชาการ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาชีพ และภาคอื่น ๆ มาลงทะเบียน

---

* มาตรา ๑๑๔

พร้อมทั้งเสนอชื่อผู้ที่สมควรได้รับการสรรหาเป็นสมาชิกวุฒิสภา (๓ - ๑๗ มกราคม ๒๕๕๑ ตั้งแต่เวลา ๐๘.๓๐ – ๑๖.๓๐ นาฬิกา ณ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง)[๑]

๒. องค์กรที่จะขอลงทะเบียน ต้องมีคุณสมบัติดังนี้[๒]

๒.๑ เป็นองค์กรในภาควิชาการ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาชีพและภาคอื่นที่เป็นประโยชน์ในการปฏิบัติการตามอำนาจหน้าที่ของวุฒิสภา

๒.๒ เป็นนิติบุคคลที่จัดตั้งขึ้นโดยกฎหมาย หรือเป็นนิติบุคคลที่ได้รับการรับรองโดยกฎหมายให้ จัดตั้งขึ้นในราชอาณาจักรมาแล้วไม่น้อยว่า ๓ ปี

๒.๓ เป็นองค์กรที่มิได้แสวงหาผลกำไรหรือดำเนินกิจกรรมทางการเมือง

๓. คณะกรรมการการเลือกตั้ง ตรวจสอบคุณสมบัติขององค์กรและคุณสมบัติผู้ได้รับเสนอชื่อ และเสนอรายชื่อต่อคณะกรรมการสรรหาภายใน ๕ วัน นับแต่วันสิ้นสุดระยะเวลาการเสนอชื่อ

---

[๑] ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่องกำหนดวันให้องค์กรฯ มาลงทะเบียนฯ ลงวันที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๕๐

[๒] ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการลงทะเบียนฯ ลงวันที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๕๐

๔. คณะกรรมการสรรหา พิจารณาบุคคลและเสนอชื่อให้คณะกรรมการการเลือกตั้งภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่รับรายชื่อผู้เข้ารับการสรรหา เป็นสมาชิกวุฒิสภาจากคณะกรรมการการเลือกตั้ง

๕. คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศผลการสรรหา และแจ้งผลการสรรหาไปยังประธานรัฐสภา

๖. สมาชิกวุฒิสภาที่ได้รับการสรรหารายงานตัวต่อรัฐสภา

อำนาจหน้าที่ของวุฒิสภา

อำนาจหน้าที่ของวุฒิสภาตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ซึ่งใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน จำแนกได้ ๖ ประการ ดังนี้

๑. กลั่นกรองกฎหมาย

๒. ควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน

๓. ให้ความเห็นชอบในเรื่องสำคัญต่าง ๆ

๔. คัดสรรบุคคลเข้าสู่ตำแหน่ง

๕. ถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่ง

๖. อำนาจหน้าที่อื่น ๆ

๑. การกลั่นกรองกฎหมาย

อำนาจหน้าที่ในการกลั่นกรองกฎหมายนี้ ถือได้ว่าเป็นเอกลักษณ์สำคัญของวุฒิสภาตั้งแต่อดีตเป็นต้นมา จนเป็นที่เข้าใจโดยทั่วไป บทความนี้จึงขอใช้คำนี้ต่อไป แม้ว่าคำที่ควรจะใช้หรือที่มีความหมายถูกต้องที่สุดก็คือ "การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ หรือร่างพระราชบัญญัติ" เมื่อร่างพระราชบัญญัตินั้นผ่านความเห็นชอบของรัฐสภา และได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว จึงจะมีสภาพเป็น "กฎหมาย" อย่างไรก็ตาม เพื่อความใช้คำที่มีความเข้าใจกันอยู่แล้ว โดยใช้คำว่า "การกลั่นกรองกฎหมาย" หรือ "การพิจารณาร่างกฎหมาย" และคำว่า "ร่างกฎหมาย" แทนคำว่า "ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญและร่างพระราชบัญญัติ"

ร่างกฎหมายที่ต้องผ่านการพิจารณากลั่นกรองของวุฒิสภามีหลายประเภท คือ ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ร่างพระราชบัญญัติ ร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ และพระราชกำหนด ซึ่งกระบวนการพิจารณากฎหมายแต่ละประเภทข้างต้นมีความแตกต่างกันในรายละเอียดบางส่วน ดังจะได้นำเสนอเป็นลำดับไป

กระบวนการตรากฎหมายของรัฐสภา

กระบวนการตรากฎหมายของรัฐสภา หมายถึง ขั้นตอนและกรรมวิธีในการออกกฎหมายของฝ่ายนิติบัญญัติ ซึ่งเริ่มตั้งแต่การเสนอร่างกฎหมาย จนถึงการนำร่างกฎหมายที่รัฐสภาให้ความเห็นชอบแล้วนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย เพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธย และเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้มีผลใช้บังคับเป็นกฎหมายได้

กระบวนการตรากฎหมายนี้ โดยหลักใหญ่มีความคล้ายคลึงกันไม่ว่าในสมัยใด จะมีแตกต่างกันบ้างในรายละเอียดปลีกย่อย และในเรื่ององค์ประกอบของรัฐสภาว่ามีสภาเดียวหรือสองสภา ซึ่งปัจจุบันรัฐสภาเป็นระบบสองสภา ซึ่งโดยหลักการแล้วสภาผู้แทนราษฎรจะเป็นผู้พิจารณากฎหมายก่อน เมื่อเห็นชอบแล้วจึงเสนอให้วุฒิสภาพิจารณาต่อไป ดังนั้น การพิจารณาของวุฒิสภา จึงเป็นการกลั่นกรองกฎหมาย ที่ผ่านความเห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎรแล้วนั่นเอง

ผู้มีสิทธิริเริ่มเสนอร่างกฎหมาย

ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญผู้มีสิทธิเสนอได้[๑]คือ

(๑) คณะรัฐมนตรี

(๒) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่า ๑ ใน ๑๐ ของจำนวนสมาชิกทั้งหมด เท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร หรือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา มีจำนวนไม่น้อยกว่า ๑ ใน ๑๐ ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา หรือ

(๓) ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลฎีกา หรือองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งประธานศาลหรือ ประธานองค์กรนั้นเป็นผู้รักษาการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้น

ร่างพระราชบัญญัติ ผู้มีสิทธิเสนอได้[๒] คือ

(๑) คณะรัฐมนตรี

(๒) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่า ๒๐ คน

(๓) ศาลหรือองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ เฉพาะกฎหมายที่เกี่ยวกับการจัดองค์กร และกฎหมายที่ประธานศาลและประธานองค์กรนั้นเป็นผู้รักษาการ หรือ

---

[๑] มาตรา ๑๑๙

[๒] มาตรา ๑๕๒

(๔) ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่า ๑๐,๐๐๐ คน เข้าชื่อเสนอกฎหมายที่กำหนดในหมวดสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทยและหมวดแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ

นอกจากคณะรัฐมนตรีแล้ว ผู้ที่จะเสนอร่างกฎหมายที่เกี่ยวด้วยการเงินจะต้องมีคำรับรองของนายกรัฐมนตรี[๑] จึงจะเสนอได้ ร่างกฎหมายที่เกี่ยวด้วยการเงินบางฉบับคือ ร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับงบประมาณแผ่นดินนั้น ในทางปฏิบัติคณะรัฐมนตรีจะที่เป็นผู้เสนอ เนื่องจากคณะรัฐมนตรีซึ่งเป็นฝ่ายบริหารจะรู้สภาพการเงินของประเทศ รายรับ รายจ่ายต่าง ๆ เป็นอย่างดี

ร่างพระราชบัญญัติที่เกี่ยวด้วยการเงินนั้น หมายความถึงร่างพระราชบัญญัติที่ว่าด้วยเรื่องใดเรื่องหนึ่ง คือ การตั้งขึ้น หรือยกเลิก หรือลด หรือเปลี่ยนแปลงแก้ไข หรือผ่อน หรือวางระเบียบการบังคับอันเกี่ยวกับภาษีหรืออากร การจัดสรร รับ รักษา หรือจ่ายเงินแผ่นดิน หรือการโดนงบประมาณรายจ่ายของแผ่นดิน หรือการกู้เงิน การค้ำประกัน การใช้เงินกู้ หรือการดำเนินการที่ผูกพันทรัพย์สินของรัฐ หรือเงินตรา[๒]

---

[๑] มาตรา ๑๔๒

[๒] มาตรา ๑๔๓

การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร

ร่างกฎหมายนั้นจะต้องเสนอให้สภาผู้แทนราษฎรพิจารณาก่อน ต้องแบ่งเป็นมาตรา ๆ ไป ต้องมีหลักการ และเหตุผลประกอบร่างกฎหมาย (หลักการของกฎหมาย จะเป็นส่วนซึ่งแสดงให้เห็นถึงวัตถุประสงค์หรือเจตนารมณ์ ตลอดจนแนวทางของร่างกฎหมาย เพื่อประโยชน์ของผู้ร่างและผู้พิจารณาร่างกฎหมาย ที่จะดำเนินการเกี่ยวกับร่างกฎหมายนั้น ซึ่งจะต้องกระทำในกรอบหรือขอบเขตที่กำหนดไว้ในหลักการ ส่วนเหตุผล ก็เป็นส่วนที่จะแสดงความจำเป็นที่จะต้องตราหรือบัญญัติกฎหมายนั้นๆ) และต้องมีบันทึกวิเคราะห์สรุปสาระสำคัญของร่างกฎหมายมาด้วย[๑] ซึ่งรายละเอียดเกี่ยวกับการเสนอ การพิจารณาร่างกฎหมายนี้ มิได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ เพราะมีรายละเอียดมาก รัฐธรรมนูญจึงบัญญัติให้แต่ละสภาตราข้อบังคับการประชุมเกี่ยวกับการปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ของแต่ละสภา ซึ่งรวมทั้งการพิจารณากฎหมายด้วย[๒]

---

[๑] มาตรา ๑๔๒

[๒] มาตรา ๑๓๔

การพิจารณาร่างกฎหมายที่จะกล่าวต่อไปนี้ เป็นแนวทางที่กำหนดไว้ในข้อบังคับการประชุมสภาฯ ที่ได้รับการยอมรับมาโดยตลอด กล่าวคือ การพิจารณาร่างกฎหมาย โดยปกติที่ประชุมสภาจะพิจารณาเป็น ๓ วาระ

วาระที่ ๑ เป็นการพิจารณาหลักการ

ร่างกฎหมายที่เสนอเข้าสู่การพิจารณาของสภาฯ นั้น ต้องมีหลักการและเหตุผลในการเสนอ เพื่อแสดงความประสงค์ในการเสนอว่าต้องการจะให้ตรากฎหมายในเรื่องอะไร หรือต้องการจะแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายใด หรือต้องการจะให้ยกเลิกกฎหมายใด ด้วยเหตุผลอย่างไร ส่วนรายละเอียดอื่น ๆ ก็จะต้องแบ่งเป็นมาตรา ดังนั้น การพิจารณาในวาระที่ ๑ หรือวาระแรก จึงเป็นการพิจารณาหลักการของร่างกฎหมายเท่านั้น (เฉพาะหลักการและเหตุผลของการเสนอให้มีร่างกฎหมายดังกล่าว)โดยจะยังไม่พิจารณาในรายละเอียด และเพื่อความรอบคอบก่อนที่สภาจะลงมติรับหลักการ รัฐบาลอาจจะขอรับร่างกฎหมายดังกล่าวไปพิจารณาก่อนก็ได้ หากที่ประชุมสภาฯ อนุมัติ หรือที่ประชุมสภาฯ อาจมีมติให้ส่งร่างกฎหมายนั้นไปให้คณะกรรมาธิการพิจารณาก่อนรับหลักการก็ได้ เช่นเดียวกัน

ที่ประชุมจะพิจารณาว่าจะรับหลักการแห่งร่างกฎหมายนั้นหรือไม่ โดยปกติจะถือเอาเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ ถ้าเห็นว่าสมควรจะได้ออกกฎหมายในเรื่องนั้น ๆ สภาก็จะลงมติรับหลักการไว้พิจารณาในรายละเอียดในวาระที่ ๒ ต่อไป แต่ถ้าเห็นว่าไม่สมควร ก็จะลงมติไม่รับหลักการไว้พิจารณา ร่างกฎหมายฉบับนั้นก็ตกไป

วาระที่ ๒ เป็นการพิจารณาในรายละเอียด

เมื่อที่ประชุมสภาฯ ลงมติรับหลักการแห่งร่างกฎหมายไว้พิจารณาแล้ว ก็จะเป็นการพิจารณาในรายละเอียด ซึ่งร่างกฎหมายที่เสนออาจมีรายละเอียดค่อนข้างมากและอาจเป็นเรื่องที่ต้องใช้ความรู้ความสามารถพิเศษเฉพาะ ดังนั้น เพื่อให้การพิจารณาของสภามีประสิทธิภาพ ได้คนที่มีความรู้ความชำนาญ หรือมีความสามารถเฉพาะด้าน สภาฯ จึงแต่งตั้งคณะบุคคลดังกล่าว เรียกว่า "คณะกรรมาธิการ" เพื่อช่วยพิจารณาเรื่องต่าง ๆ ตามแต่สภาฯ จะมอบหมายรวมทั้งร่างกฎหมายด้วย คณะกรรมาธิการของสภาฯ จึงมีบทบาทที่สำคัญอย่างยิ่ง

โดยทั่วไป การพิจารณาร่างกฎหมายในวาระที่ ๒ สภาจะมีมติให้พิจารณาโดยคณะกรรมาธิการที่สภาตั้ง(คณะกรรมาธิการที่สภาตั้ง

มีสองประเภทคือ กรรมาธิการสามัญ ซึ่งเป็นกรรมาธิการที่เลือกจากสมาชิกสภาฯ เป็นตลอดอายุของสภา และกรรมาธิการวิสามัญ ซึ่งเลือกตั้งขึ้นเฉพาะคราวจากบุคคลที่มีความรู้ความชำนาญเฉพาะ อาจเป็นสมาชิกหรือมิได้เป็นสมาชิกสภาฯ ก็ได้) หรืออาจให้พิจารณากรรมาธิการเต็มสภา (กรรมาธิการเต็มสภานั้น สมาชิกสภาฯทุกคนเป็นกรรมาธิการและประธานของที่ประชุมเป็นประธานกรรมาธิการ) ยกเว้นร่างกฎหมายบางอย่างที่รัฐธรรมนูญฯได้บัญญัติไว้เป็นพิเศษ การพิจารณาก็ต้องดำเนินการไปตามนั้น เช่น ร่างกฎหมายที่มีสาระสำคัญเกี่ยวกับเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ หรือผู้พิการหรือทุพพลภาพ รัฐธรรมนูญฯ บัญญัติไว้ว่าหากสภาผู้แทนราษฎรมิได้พิจารณาโดยกรรมาธิการเต็มสภา ให้สภาผู้แทนราษฎรตั้งคณะกรรมาธิการวิสามัญขึ้นประกอบด้วย ผู้แทนองค์การเอกชนเกี่ยวกับบุคคลประเภทนั้นมีจำนวนไม่น้อยกว่า ๑ ใน ๓ ของจำนวนกรรมาธิการทั้งหมด ทั้งนี้ โดยมีสัดส่วนหญิงและชายที่ใกล้เคียงกัน* เป็นต้น

การพิจารณารายละเอียดของร่างกฎหมายในขั้นกรรมาธิการนี้ หากสมาชิกสภาฯ มีความประสงค์ที่จะขอแก้ไขหรือเพิ่มเติมข้อความใด ๆ ก็มีสิทธิเสนอเรื่อง (เสนอคำแปรญัตติหรือขอแปรญัตติ) ไปยัง

---

* มาตรา ๑๕๒

ประธานกรรมาธิการ ภายในเวลาที่สภากำหนดไว้ (โดยปกติจะกำหนดเวลาแปรญัตติ ๗ วัน) และสมาชิกสภาฯ ผู้แปรญัตติดังกล่าวมีสิทธิที่จะไปชี้แจงแสดงความเห็นประกอบคำแปรญัตติของตนต่อกรรมาธิการ ในขณะที่ผู้เป็นกรรมาธิการก็มีสิทธิเสนอความความเห็นเพื่อขอแก้ไขหรือเพิ่มเติมได้เช่นเดียวกัน (หากที่ประชุมคณะกรรมาธิการไม่เห็นชอบด้วย ทั้งสมาชิกสภาฯ ที่แปรญัตติและกรรมาธิการที่เสนอความเห็นนั้น มีสิทธิสงวนคำแปรญัตติหรือสงวนความเห็นไว้เพื่อให้ที่ประชุมสภาพิจารณาตัดสินอีกครั้ง)

เมื่อคณะกรรมาธิการพิจารณาเสร็จแล้ว ก็จะเสนอร่างกฎหมายนั้นต่อประธานสภาฯ พร้อมทั้งรายงานว่าได้มีการแก้ไขหรือไม่ อย่างไร มีผู้แปรญัตติหรือไม่ ในมาตราใดบ้าง ผลการพิจารณาของคณะกรรมาธิการเกี่ยวกับการแปรญัตตินั้น ๆ เป็นประการใด มีการสงวนคำแปรญัตติหรือขอสงวนความเห็นไว้เพื่อขอคำวินิจฉัยจากสภาหรือไม่ อย่างไร เป็นต้น

การพิจารณาในที่ประชุมสภาฯ จะเริ่มพิจารณาเรียงลำดับตั้งแต่ชื่อร่างกฎหมาย คำปรารภ(คำขึ้นต้นในกฎหมาย ก่อนที่จะขึ้นมาตราหนึ่งของกฎหมาย)* และเรียงลำดับมาตราไปจนจบร่าง และใน

---

* คำปรารภเป็นข้อความที่แสดงเจตนารมณ์ของการออกกฎหมาย กฎหมายทุกฉบับจะต้องมีคำปรารภเสมอ

ชั้นนี้จะอภิปรายได้เฉพาะถ้อยคำหรือข้อความที่คณะกรรมาธิการได้แก้ไข หรือที่ผู้แปรญัตติสงวนไว้เท่านั้น

ในระหว่างการพิจารณาในรายละเอียดเรียงลำดับมาตรานี้ ถ้ามีข้อความในมาตราต่าง ๆ ซึ่งที่ประชุมได้มีมติไปแล้ว ขัดแย้งกันหรือบกพร่องในสาระสำคัญ ที่ประชุมอาจลงมติให้แก้ไขได้ โดยอาจส่งปัญหานั้นไปให้คณะกรรมาธิการพิจารณาใหม่ เฉพาะที่ขัดแย้งหรือบกพร่องก็ได้

วาระที่ ๓ ขั้นลงมติให้เห็นชอบ

การพิจารณาในวาระที่ ๓ ที่ประชุมจะลงมติว่าจะเห็นชอบให้ร่างกฎหมายนั้นออกใช้เป็นกฎหมายได้หรือไม่เท่านั้น จะไม่มีการอภิปรายใด ๆ ถ้าเห็นชอบก็จะเสนอร่างกฎหมายนั้นต่อวุฒิสภาเพื่อพิจารณาต่อไป แต่สภาผู้แทนราษฎรลงมติไม่เห็นชอบ ร่างกฎหมายนั้นก็ตกไป

การพิจารณาของวุฒิสภา

ขั้นตอนหรือกระบวนการพิจารณาร่างกฎหมายของวุฒิสภามีลักษณะทำนองเดียวกับของสภาผู้แทนราษฎรที่ได้กล่าวมาแล้ว แต่ที่แตกต่างก็คือ วุฒิสภาต้องพิจารณาร่างกฎหมายสภาผู้แทนราษฎรให้ความเห็นชอบแล้ว ให้เสร็จภายในเวลาที่กำหนด กล่าวคือ ถ้าเป็น

ร่างกฎหมายทั่วไปต้องพิจารณาให้แล้วเสร็จ ภายใน ๖๐วัน แต่ถ้าร่างกฎหมายนั้นเป็นร่างกฎหมายเกี่ยวด้วยการเงิน วุฒิสภาต้องพิจารณา ให้เสร็จภายใน ๓๐ วัน ทั้งนี้ เว้นแต่วุฒิสภาจะได้ลงมติให้ขยายเวลาออกไปเป็นกรณีพิเศษซึ่งต้อง ไม่เกิน ๓๐ วัน (กำหนดวันดังกล่าวให้หมายถึงวันในสมัยประชุม และให้เริ่มนับแต่วันที่ร่างกฎหมายนั้นมาถึงวุฒิสภา) ถ้าวุฒิสภาพิจารณาไม่เสร็จภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ให้ถือว่าวุฒิสภาได้ให้ความเห็นชอบในร่างกฎหมายนั้น* แต่การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรไม่มีกำหนดเวลาใด ๆ ส่วนกระบวนการหรือขั้นตอนการพิจารณาของวุฒิสภานั้นมีลักษณะทำนองเดียวกับของสภาผู้แทนราษฎรที่ได้กล่าวมาแล้ว กล่าวคือ โดยปกติวุฒิสภาจะพิจารณาร่างกฎหมายเป็น ๓ วาระ

วาระที่ ๑ ขั้นรับหลักการหรือเห็นชอบด้วยกับหลักการ

การพิจารณาในวาระที่ ๑ นี้ วุฒิสภาจะพิจารณาเกี่ยวกับหลักการของร่างกฎหมายที่สภาผู้แทนราษฎรเห็นชอบแล้ว ว่าวุฒิสภาจะเห็นชอบด้วยหรือไม่ ซึ่งการพิจารณาวาระนี้ วุฒิสภาอาจมอบหมายให้คณะกรรมาธิการไปพิจารณาก่อนก็ได้

---

* มาตรา ๑๔๖

หากวุฒิสภาไม่เห็นชอบด้วย ก็ให้ยับยั้งร่างกฎหมายนั้นไว้ก่อน และส่งร่างกฎหมายนั้นคืนไปยังสภาผู้แทนราษฎร* แต่หากวุฒิสภามีมติเห็นชอบด้วย ก็จะเข้าสู่ขั้นตอนการพิจารณารายละเอียดในวาระที่ ๒

วาระที่ ๒ เป็นการพิจารณารายละเอียดเรียงลำดับมาตรา

การพิจารณารายละเอียดในวาระที่ ๒ นี้ จะกระทำโดยกรรมาธิการที่สภาตั้งหรือกรรมาธิการเต็มสภา ทำนองเดียวกับของสภาผู้แทนราษฎร เมื่อพิจารณาเรียงลำดับมาตราจนจบร่างกฎหมายนั้นแล้ว ก็จะลงมติในวาระที่ ๓ ต่อไป

วาระที่ ๓ ขั้นลงมติให้ความเห็นชอบ

วุฒิสภาจะลงมติให้ความเห็นชอบหรือไม่ให้ความเห็นชอบด้วยกับสภาผู้แทนราษฎร หรือเห็นว่าควรแก้ไขเพิ่มเติมร่างกฎหมาย (การลงมติในวาระนี้ จะไม่มีการอภิปราย)

หากวุฒิสภามีมติเห็นชอบด้วยกับสภาผู้แทนราษฎร ก็ถือว่าร่างกฎหมายนั้นได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาแล้ว ต้องดำเนินการเพื่อนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อทรงลงพระปรมาภิไธย และประกาศใช้บังคับเป็นกฎหมายต่อไป

---

*มาตรา ๑๔๗ (๒)

หากวุฒิสภามีมติไม่เห็นชอบด้วยกับสภาผู้แทนราษฎร ให้ "ยับยั้ง" ร่างกฎหมายนั้นไว้ก่อน และส่งกลับคืนไปยังสภาผู้แทนราษฎร

ถ้าเห็นว่าควรแก้ไขเพิ่มเติม ในกรณีเช่นนี้ให้ส่งร่างกฎหมายที่แก้ไขเพิ่มเติมนั้น กลับคืนไปที่สภาผู้แทนราษฎร ถ้าสภาผู้แทนราษฎรเห็นด้วยกับการแก้ไขเพิ่มเติมของวุฒิสภา ก็ถือว่าได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา ต้องนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย ต่อไป ถ้าเป็นกรณีอื่น (เช่น สภาผู้แทนราษฎรไม่เห็นชอบด้วย) ให้แต่ละสภาตั้งบุคคลซึ่งเป็นหรือมิได้เป็นสมาชิกแห่งสภานั้น ๆ มีจำนวนเท่ากัน ตามที่สภาผู้แทนราษฎรจะกำหนด ประกอบเป็นคณะกรรมาธิการร่วมกันเพื่อพิจารณาร่างกฎหมายนั้น เมื่อกรรมาธิการร่วมกันพิจารณาเสร็จแล้ว ให้รายงานและเสนอร่างกฎหมายนั้นต่อสภาทั้งสอง

ถ้าสภาทั้งสองต่างเห็นชอบด้วยร่างกฎหมายที่คณะกรรมาธิการร่วมกันได้พิจารณาแล้ว ให้ดำเนินการเพื่อนำขึ้นทูลเกล้าฯ ต่อไป แต่ถ้าสภาใดสภาหนึ่งไม่เห็นชอบด้วย ก็ถือว่า"ยับยั้ง" ร่างกฎหมายไว้ก่อน เพื่อรอเวลาในการยกขึ้นมาพิจารณายืนยันต่อไป

สภาผู้แทนราษฎรจะยกร่างกฎหมายที่ถูกยับยั้ง ขึ้นพิจารณาใหม่ได้ต่อเมื่อเวลา ๑๘๐ วัน ล่วงพ้นไป แต่หากร่างกฎหมายที่ถูกยับยั้งไว้นั้นเป็นร่างกฎหมายที่เกี่ยวด้วยการเงิน สภาผู้แทนราษฎร

สามารถยกขึ้นพิจารณาใหม่ได้ทันที[๑] ในการพิจารณาใหม่นี้ ถ้าสภาผู้แทนราษฎรยังคงลงมติยืนยันด้วยคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร ให้ถือว่าร่างกฎหมายนั้นได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา (โดยไม่ต้องให้วุฒิสภาพิจารณาอีก) และดำเนินการเพื่อประกาศใช้เป็นกฎหมายต่อไป[๒]

อำนาจในการยับยั้งกฎหมายของวุฒิสภา จึงมิได้เป็นอำนาจเด็ดขาด เป็นแต่เพียงการชะลอหรือยับยั้งไว้ช่วงระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น เพื่อให้สภาผู้แทนราษฎรได้กลับไปทบทวนให้ละเอียดถี่ถ้วนอีกครั้งเท่านั้น หากสภาผู้แทนราษฎรได้พิจารณาแล้ว และยังยืนยันเจตนารมณ์เดิม[๓] ที่ต้องการให้ตรากฎหมายนั้นออกมาใช้บังคับ ก็ให้ดำเนินการเพื่อประกาศใช้บังคับเป็นกฎหมายต่อไป[๔] และแม้การยับยั้งร่างกฎหมายของวุฒิสภาจะทำได้เพียงชั่วคราว แต่ก็ถือว่าเป็นการช่วยให้การตรากฎหมายเป็นไปอย่างรอบคอบ เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมมากที่สุด

---

[๑] อาจเป็นเพราะเป็นเรื่องจำเป็นที่ต้องบังคับใช้ให้ทันเวลาหรือเหตุการณ์ในช่วงนั้น ๆ ไม่เช่นนั้นอาจเป็นที่เสียหายได้

[๒] มาตรา ๑๔๘ วรรคสอง

[๓] ด้วยคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ร

[๔] หลักการทั่วไป ในเรื่องการยับยั้งก็คือ ถือเจตนารมณ์ของสภาที่เป็นตัวแทนปวงชนเป็นสำคัญ (ในอดีตสมาชิกวุฒิสภาที่มาจากการแต่งตั้งทั้งสิ้น)

กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ [๑]

กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ เป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับองค์กรตามรัฐธรรมนูญ จึงเป็นกฎหมายที่มีความสัมพันธ์กับรัฐธรรมนูญอย่างใกล้ชิด เพราะเป็นกฎหมายที่ขยายรายละเอียดที่รัฐธรรมนูญมิได้กล่าวถึง และเมื่อใดที่รัฐธรรมนูญถูกยกเลิกโดยหลักแล้วต้องถือว่ากฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญถูกยกเลิกตามไปด้วย[๒]

รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันกำหนดให้มีกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ ๙ ฉบับ[๓] คือ กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยเรื่องต่อไปนี้

(๑) การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา

(๒) คณะกรรมการการเลือกตั้ง

(๓) พรรคการเมือง

(๔) การออกเสียงประชามติ

---

[๑] เป็นกฎหมายที่สำคัญรองจากรัฐธรรมนูญและมีศักดิ์หรือลำดับสูงกว่าพระราชบัญญัติ

[๒] เจตนารมณ์รัฐธรรมนูญฯ หน้า ๑๓๗

[๓] มาตรา ๑๓๘

(๕) วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ

(๖) วิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่ง ทางการเมือง

(๗) ผู้ตรวจการแผ่นดิน

(๘) การป้องกันและปราบปรามการทุจริต

(๙) การตรวจเงินแผ่นดิน

การพิจารณาร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาต้องกระทำเป็นสามวาระเช่นเดียวกับการพิจารณาร่างกฎหมายที่ได้กล่าวมาแล้ว ส่วนที่แตกต่างออกไปก็คือ คะแนนเสียงเห็นชอบในแต่ละวาระและต้องให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญก่อน นายกรัฐมนตรีจึงจะนำร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญนั้น ขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อทรงลงพระปรมาภิไธยได้

การออกเสียงลงคะแนนในแต่ละวาระ รัฐธรรมนูญฯ บัญญัติไว้เป็นดังนี้ *

---

* มาตรา ๑๔๐

วาระที่ ๑ ขั้นรับหลักการ ให้ถือเสียงข้างมากของแต่ละสภา

วาระที่ ๒ ขั้นพิจารณาเรียงลำดับมาตรา ให้ถือเสียงข้างมากของแต่ละสภา

วาระที่ ๓ การให้ความเห็นชอบ ต้องมีคะแนนเสียงเห็นชอบด้วยในการที่จะให้ ออกใช้เป็นพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ ของแต่ละสภา

ส่วนการพิจารณาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญนั้น กระทำเมื่อรัฐสภาให้ความเห็นชอบกับร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญแล้ว ก่อนนำขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเพื่อทรงลงพระปรมาภิไธย ให้ส่งศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญต้องพิจารณาให้แล้วเสร็จภายใน ๓๐วันนับแต่วันที่ได้รับเรื่อง ถ้าศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญฉบับใด มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญฯ ให้ข้อความที่ขัดหรือแย้งนั้นเป็นอันตกไป และถ้าข้อความดังกล่าวเป็นสาระสำคัญหรือร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ ตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ให้ร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญนั้นตกไป

ในกรณีที่คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีผลทำให้ข้อความที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญเป็นอันตกไปนั้น ศาลรัฐธรรมนูญจะส่งร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญนั้นกลับคืนสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาเพื่อพิจารณาตามลำดับ เพื่อให้สภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภาพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมเพื่อมิให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ โดยมติในการแก้ไขเพิ่มเติมให้ใช้คะแนนเสียงมากกว่า กึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของแต่ละสภา แล้วจึงให้นายกรัฐมนตรีดำเนินการ เพื่อนำขึ้นทูลเกล้าฯ ต่อไป*

ส่วนกระบวนการหรือขั้นตอนการพิจารณากลั่นกรองหรือยับยั้งของวุฒิสภาก็มีลักษณะทำนองเดียวกับการพิจารณาร่างกฎหมายดังได้กล่าวมาแล้ว

๑.๒ กฎหมายเกี่ยวกับงบประมาณ

กฎหมายเกี่ยวกับงบประมาณในที่นี้ หมายความรวมถึงร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ

---

* มาตรา ๑๔๑

ร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม และร่างพระราชบัญญัติโอนงบประมาณรายจ่าย*

กฎหมายงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ เป็นกฎหมายที่รัฐสภาตราขึ้นเพื่อ กำหนดจำนวนเงินอย่างสูงที่อนุญาตให้รัฐบาลจ่ายหรือก่อหนี้ผูกพันได้ภายในระยะเวลา ๑ ปี นับตั้งแต่วันที่ ๑ ตุลาคมของปีหนึ่งถึงวันที่๓๐ กันยายน ของปีถัดไป เป็นกฎหมายที่แสดงรายละเอียดเกี่ยวกับงบประมาณงบกลาง งบประมาณรายจ่ายของกระทรวง ทบวง กรม และรัฐวิสาหกิจว่าแต่ละแห่งจะได้งบประมาณเป็นจำนวนเงินเท่าใดและนำไปใช้ในเรื่องใด โครงการใด เป็นต้น

กฎหมายเกี่ยวกับงบประมาณนี้ ถือเป็นเรื่องสำคัญและมีความหมายต่อรัฐบาลอย่างมากเพราะเป็นเครื่องมือสำคัญที่สุดที่จะช่วยให้การบริหารราชการแผ่นดินมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การที่สภาไม่อนุมัติหรือไม่เห็นชอบด้วยกับร่างกฎหมายเกี่ยวกับงบประมาณที่คณะรัฐมนตรีเสนอมา เท่ากับฝ่ายนิติบัญญัติหรือสภาผู้แทนราษฎรไม่ไว้วางใจคณะรัฐมนตรีที่จะให้งบประมาณ

---

* มาตรา ๑๖๙

แผ่นดินไปบริหารประเทศ เมื่อไม่มีเงินไม่มีงบประมาณก็ไม่สามารถบริหารราชการแผ่นดินได้ ดังนั้นหากเกิดกรณีดังกล่าว นายกรัฐมนตรีในฐานะหัวหน้าฝ่ายบริหารจึงมักจะลาออกหรือไม่ก็ยุบสภาเพื่อให้มีการเลือกตั้งใหม่

กระบวนการหรือขั้นตอนการพิจารณาร่างกฎหมายเกี่ยวกับงบประมาณของสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา จะแตกต่างกันและแตกต่างจากการพิจารณาร่างกฎหมายที่ได้กล่าวมาแล้ว กล่าวคือ

๑. สภาผู้แทนราษฎรต้องพิจารณาให้แล้วเสร็จภายใน ๑๐๕ วันนับแต่วันที่ร่างกฎหมายนั้นมาถึงสภาผู้แทนราษฎร ส่วนวุฒิสภาก็ต้องให้ความเห็นชอบหรือไม่ให้ความเห็นชอบภายใน ๒๐ วันนับแต่วันที่ร่างกฎหมายนั้นมาถึง โดยจะแก้ไขเพิ่มเติมใด ๆ มิได้ ถ้าครบกำหนดเวลาแล้วยังพิจารณาไม่แล้วเสร็จ ก็ถือว่าสภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภาให้ความเห็นชอบในร่างกฎหมายนั้น*

๒. การพิจารณาในรายละเอียดนั้นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะแปรญัตติเพิ่มเติมรายการหรือจำนวนในรายการมิได้ แต่อาจ

---

* มาตรา ๑๖๘

แปรญัตติ ในทางลดหรือตัดทอนรายจ่ายซึ่งมิใช่รายจ่ายตามข้อผูกพัน ดังที่จะนำเสนอต่อไป

ในการพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร หรือของคณะกรรมาธิการ การเสนอ การแปรญัตติ หรือการกระทำด้วยประการใดๆ ที่มีผลให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือกรรมาธิการ มีส่วนไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมในการใช้งบประมาณรายจ่าย จะกระทำมิได้

การพิจารณาของวุฒิสภาก็ทำนองเดียวกัน ไม่สามารถกระทำด้วยประการใดๆ ที่มีผลให้สมาชิกวุฒิสภา หรือกรรมาธิการ มีส่วนไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมในการใช้งบประมาณรายจ่าย

ในกรณีที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภามีจำนวนไม่น้อยกว่า ๑ ใน ๑๐ ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของแต่ละสภา เห็นว่ามีการกระทำฝ่าฝืนบทบัญญัติข้างต้น ให้เสนอความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณา (ศาลรัฐธรรมนูญจะวินิจฉัยภายใน เจ็ดวันนับแต่วันที่ได้รับความเห็น) ในกรณีที่

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่ามีการกระทำฝ่าฝืน ก็จะทำให้การเสนอการแปรญัตติหรือการกระทำดังกล่าวสิ้นผลไป*

การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร

สภาผู้แทนราษฎร จะพิจารณาเป็น ๓ วาระ เช่นเดียวกับการพิจารณาร่างกฎหมายทั่วไป เว้นแต่กรณีที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้เป็นพิเศษ กล่าวคือ

วาระที่ ๑ เป็นการพิจารณาหลักการ

สภาผู้แทนราษฎร จะพิจารณาว่าจะรับหลักการแห่งร่างกฎหมายนั้นหรือไม่ โดยถือเอาเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ ถ้าเห็นว่าสมควรจะได้ออกกฎหมายในเรื่องนั้น ๆ สภาก็จะลงมติรับหลักการไว้พิจารณาในรายละเอียด ต่อไป แต่ถ้าเห็นว่าไม่สมควร ก็จะลงมติไม่รับหลักการไว้พิจารณา ร่างกฎหมายฉบับนั้นก็ตกไป

---

* มาตรา ๑๖๙

วาระที่ ๒ เป็นการพิจารณาในรายละเอียด เรียงลำดับมาตรา

โดยเหตุที่ร่างกฎหมายนี้เป็นเรื่องที่มีรายละเอียดมาก แนวทางปฏิบัติที่ปรากฏในข้อบังคับการประชุมจึงกำหนดให้มีการตั้งคณะกรรมาธิการวิสามัญคณะหนึ่งขึ้นมาพิจารณา แต่การแก้ไขเพิ่มเติมนั้นรัฐธรรมนูญได้บัญญัติข้อห้ามไว้เป็นพิเศษ กล่าวคือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จะแปรญัตติเพิ่มเติมรายการหรือจำนวนในรายการมิได้ แต่อาจแปรญัตติในทางลดหรือตัดทอนรายจ่ายซึ่งมิใช่รายจ่ายตามข้อผูกพันอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้

(๑) เงินส่งใช้ต้นเงินกู้

(๒) ดอกเบี้ยเงินกู้

(๓) เงินที่กำหนดให้จ่ายตามกฎหมาย

นอกจากนี้ในการพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร หรือของคณะกรรมาธิการ การเสนอ การแปรญัตติ หรือการกระทำด้วยประการใดๆ ที่มีผลให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือกรรมาธิการมีส่วนไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมในการใช้งบประมาณรายจ่ายจะกระทำมิได้

ในกรณีที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภามีจำนวนไม่น้อยกว่า ๑ ใน ๑๐ ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของแต่ละสภา เห็นว่ามีการกระทำฝ่าฝืนบทบัญญัติข้างต้น ให้เสนอความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญ ถ้าศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่ามีการกระทำฝ่าฝืน การเสนอ การแปรญัตติหรือการกระทำดังกล่าวก็สิ้นผล*

เมื่อคณะกรรมาธิการพิจารณาเสร็จแล้ว ก็จะเสนอร่างกฎหมายนั้นต่อประธานสภาฯ พร้อมทั้งรายงานว่าได้มีการแก้ไขหรือไม่อย่างไร มีผู้แปรญัตติหรือไม่ ในมาตราใดบ้าง ผลการพิจารณาของคณะกรรมาธิการเกี่ยวกับการแปรญัตตินั้น ๆ ประการใด มีการสงวนคำแปรญัตติหรือขอสงวนความเห็นไว้เพื่อขอคำวินิจฉัยจากสภาหรือไม่ อย่างไร

ที่ประชุมสภาจะพิจารณาเรียงลำดับตั้งแต่ชื่อร่างกฎหมาย คำปรารภ และเรียงลำดับมาตราไปจนจบร่าง และในชั้นนี้จะอภิปรายกันได้เฉพาะถ้อยคำหรือข้อความที่คณะกรรมาธิการได้แก้ไข หรือที่ผู้แปรญัตติสงวนไว้เท่านั้น

---

* มาตรา ๑๖๙๘

วาระที่ ๓ ขั้นลงมติให้เห็นชอบ

การพิจารณาในวาระที่ ๓ ที่ประชุมจะลงมติว่าเห็นชอบให้ร่างกฎหมายนั้นออกใช้เป็นกฎหมายได้หรือไม่ ถ้าสภาผู้แทนราษฎรลงมติไม่เห็นชอบ ร่างกฎหมายนั้นก็ตกไป แต่ถ้าเห็นชอบก็จะเสนอร่างกฎหมายนั้นต่อวุฒิสภาเพื่อพิจารณาต่อไป

กรณีที่สภาผู้แทนราษฎรไม่รับหลักการในวาระที่ ๑ หรือไม่เห็นชอบในวาระที่ ๓ ซึ่งมีผลทำให้ร่างกฎหมายเกี่ยวกับงบประมาณตกไปนี้ ถือเป็นเรื่องสำคัญมากเพราะเท่ากับฝ่ายนิติบัญญัติหรือสภาผู้แทนราษฎรไม่ไว้วางใจคณะรัฐมนตรี จึงไม่อนุมัติงบประมาณแผ่นดินให้ไปบริหารประเทศ เมื่อไม่มีเงินไม่มีงบประมาณก็ไม่สามารถบริหารราชการแผ่นดินอย่างมีประสิทธิภาพได้ ดังนั้นหากเกิดกรณีดังกล่าว นายกรัฐมนตรีในฐานะหัวหน้าฝ่ายบริหารจึงมักจะลาออกหรือไม่ก็ยุบสภาเพื่อให้มีการเลือกตั้งใหม่

การพิจารณาของวุฒิสภา

ด้วยความสำคัญและความจำเป็นเร่งด่วนที่ฝ่ายบริหารจะต้องมีงบประมาณไปใช้จ่ายในการบริหารประเทศ รัฐธรรมนูญจึงกำหนดเวลาให้วุฒิสภาพิจารณาให้ความเห็นชอบหรือไม่ให้

ความเห็นชอบภายใน ๒๐ วัน นับแต่วันที่ร่างกฎหมายนั้นมาถึง และไม่สามารถขยายเวลาออกไปได้ นอกจากนี้วุฒิสภายังไม่สามารถแก้ไขเพิ่มเติมใด ๆ ได้ และถ้าครบกำหนดเวลาแล้วยังพิจารณาไม่แล้วเสร็จ ก็ถือว่าวุฒิสภาให้ความเห็นชอบ* แต่หากวุฒิสภาไม่ให้ความเห็นชอบด้วย ก็ให้ยับยั้งร่างกฎหมายเกี่ยวกับงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ นั้นไว้ก่อนและส่งร่างกฎหมายนั้นกลับคืนไปยังสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งสภาผู้แทนราษฎรสามารถหยิบยกขึ้นมาพิจารณาทบทวนและลงมติยืนยันได้ทันที

ด้วยระยะเวลาอันจำกัดต่าง ๆ ดังกล่าวแนวทางปฏิบัติที่ผ่านมาวุฒิสภาจึงแต่มักจะตั้งคณะกรรมาธิการวิสามัญ ขึ้นมาทันทีที่สภาผู้แทนราษฎรรับหลักการแห่งร่างกฎหมายนี้ เพื่อพิจารณารายละเอียดไปพร้อม ๆ กับสภาผู้แทนราษฎร โดยไม่รอให้สภาผู้แทนราษฎรพิจารณาเสร็จก่อน (วุฒิสภาจะไม่พิจารณาเป็นสามวาระเหมือนการพิจารณาร่างกฎหมายทั่วๆ ไป ทั้งนี้ เพราะการที่วุฒิสภาจะลงมติไม่เห็นชอบด้วยกับหลักการในวาระที่ ๑ นอกจากจะไม่มีประโยชน์ใด ๆ ในการยับยั้ง เพราะเป็นร่างกฎหมายที่เกี่ยวด้วยการเงินที่สภาผู้แทนราษฎรสามารถยกขึ้นมายืนยันได้ทันทีแล้ว วุฒิสภา

---

* มาตรา ๑๖๘

ยังจะเสียโอกาสในการศึกษาหรือให้ข้อสังเกตและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอีกด้วย เพราะเมื่อสภาผู้แทนราษฎรยืนยันด้วยคะแนนเสียงที่มากกว่ากึ่งหนึ่งแล้ว เท่ากับร่างกฎหมายนั้นได้รับความเห็นชอบจากวุฒิสภา)

ด้วยเหตุวุฒิสภาไม่สามารถแก้ไขเพิ่มเติมใด ๆ ดังนั้น วุฒิสภาจะตั้งข้อสังเกต ข้อเสนอแนะไปยังฝ่ายบริหารหรือคณะรัฐมนตรี ซึ่งข้อสังเกตและข้อเสนอแนะดังกล่าว นับว่าเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่รัฐบาลหรือคณะรัฐมนตรี ต้องให้ความสำคัญ ต้องให้ความสนใจ เพราะเป็นการชี้ให้เห็นถึงข้อบกพร่อง หรือข้อควรแก้ไขปรับปรุง เป็นส่วนที่จะช่วยให้การบริหารงบประมาณแผ่นดิน บรรลุวัตถุประสงค์และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามข้อสังเกตนี้เป็นเพียงข้อเสนอแนะ ซึ่งเมื่อรัฐบาลได้รับทราบแล้วจะปฏิบัติหรือไม่ก็อยู่ในดุลยพินิจของรัฐบาล และเมื่อพ้นกำหนดเวลา ที่กำหนดแล้ว คณะรัฐมนตรีได้ปฏิบัติตามข้อสังเกตของวุฒิสภา ประการใดหรือไม่ ประธานสภาจะแจ้งให้ที่ประชุมทราบ

๑.๓ การพิจารณาอนุมัติพระราชกำหนด

หลักการแบ่งแยกอำนาจ และการใช้อำนาจอธิปไตยในระบอบประชาธิปไตยในระบบรัฐสภา พระมหากษัตริย์จะทรงใช้

อำนาจนิติบัญญัติ หรืออำนาจในการตรากฎหมายผ่านทางรัฐสภา ในหลักการนี้ การตรากฎหมายจึงเป็นอำนาจหน้าที่ของรัฐสภา รัฐธรรมนูญฯ ฉบับปัจจุบันก็ได้บัญญัติรับรองหลักการนี้ว่า ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญและร่างพระราชบัญญัติ จะตราขึ้นเป็นกฎหมายได้ ก็แต่โดยคำแนะนำและยินยอม ของรัฐสภา* อย่างไรก็ตาม อาจมีความจำเป็นเร่งด่วน ที่กระบวนการ ตรากฎหมายของฝ่ายนิติบัญญัติ อาจใช้ระยะเวลานาน จนอาจทำให้ ผลประโยชน์ของประชาชนและของประเทศชาติเสียหาย ด้วยเหตุนี้ รัฐธรรมนูญจึงกำหนดให้ฝ่ายบริหารสามารถตรากฎหมายบางประเภท ซึ่งก็คือ พระราชกำหนด และเมื่อประกาศใช้แล้วก็จะมีผลบังคับทันที เช่นเดียวกับพระราชบัญญัติ แต่ต้องนำไปให้รัฐสภาให้ความเห็นชอบ (เพื่อให้เป็นไปตามหลักการที่ว่า รัฐสภาเป็นผู้มีอำนาจในการตรา กฎหมาย) หากรัฐสภาให้ความเห็นชอบ พระราชกำหนดนั้นก็มี ผลบังคับต่อไป แต่หากรัฐสภาไม่ให้ความเห็นชอบ พระราชกำหนด ฉบับนั้น ก็จะสิ้นผลไปแต่ทั้งนี้ ไม่กระทบกระเทือนสิ่งที่ได้กระทำ มาแล้วในระหว่างการใช้พระราชกำหนดนั้น

---

* มาตรา ๙๐

พระราชกำหนดมี ๒ ประเภท คือ พระราชกำหนดทั่วไปกับพระราชกำหนดเกี่ยวด้วยภาษีอากรหรือเงินตรา พระราชกำหนดแต่ละประเภทต้องตราขึ้นตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ กล่าวคือ

๑. พระราชกำหนดทั่วไป เป็นพระราชกำหนดที่ตราขึ้นในกรณีเพื่อประโยชน์ในอันที่จะรักษาความปลอดภัยของประเทศ ความปลอดภัยสาธารณะ ความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือป้องปัดภัยพิบัติสาธารณะ และคณะรัฐมนตรีเห็นว่า เป็นกรณีฉุกเฉินที่มีความจำเป็นรีบด่วนอันมิอาจจะหลีกเลี่ยงได้ และเมื่อประกาศใช้แล้ว ในการประชุมรัฐสภาคราวต่อไป คณะรัฐมนตรีต้องเสนอพระราชกำหนดนั้นต่อรัฐสภา เพื่อให้รัฐสภาพิจารณาโดยไม่ชักช้า ถ้าอยู่นอกสมัยประชุมและการรอการเปิดสมัยประชุมสามัญจะเป็นการชักช้า คณะรัฐมนตรีต้องดำเนินการให้มีการเรียกประชุมรัฐสภาสมัยวิสามัญเพื่อพิจารณาอนุมัติหรือไม่อนุมัติพระราชกำหนดนั้นโดยเร็ว

๒. พระราชกำหนดที่เกี่ยวด้วยภาษีอากรหรือเงินตรา เป็นพระราชกำหนดที่มีความจำเป็นต้องได้รับการพิจารณาโดยด่วนและลับเพื่อประโยชน์ของแผ่นดิน รัฐธรรมนูญจึงกำหนดให้

คณะรัฐมนตรีตราขึ้นใช้บังคับได้แม้จะอยู่ระหว่างสมัยประชุมของรัฐสภาก็ตามและเมื่อประกาศใช้แล้วจะต้องนำเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรภายในสามวันนับแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา *

การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรและของวุฒิสภา

การพิจารณาพระราชกำหนดของทั้งของสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาจะแตกต่างไปจากการพิจารณาร่างกฎหมายที่กล่าวมาข้างต้น เพราะจะไม่พิจารณาเป็น ๓ วาระ แต่ทั้งสองสภาจะพิจารณาพระราชกำหนดทั้งฉบับ เมื่อพิจารณาเสร็จแล้วก็จะลงมติอนุมัติหรือไม่อนุมัติพระราชกำหนด ทั้งฉบับ ที่เป็นเช่นนี้อาจด้วยเหตุผลที่ว่า แต่ละสภาไม่สามารถเปลี่ยนแปลงแก้ไข หรือเพิ่มเติมใด ๆ ได้ เพราะพระราชกำหนดนั้นใช้บังคับเป็นกฎหมายแล้ว แต่ละสภากระทำได้เพียงพิจารณาว่าพระราชกำหนดที่ใช้บังคับแล้วนั้นเหมาะสมหรือไม่ เป็นประโยชน์หรือสามารถแก้ไขปัญหาของส่วนรวมได้หรือไม่ มีข้อบกพร่องอย่างไรหรือไม่ เป็นต้น

การพิจารณาพระราชกำหนดนี้ ทั้งสองสภาจะพิจารณาให้แล้วเสร็จโดยเร็ว เพราะเป็นเรื่องเรื่องที่เร่งด่วนและจำเป็น

---

* มาตรา ๑๘๖

ตามเงื่อนไขที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ ในการตราพระราชกำหนดแต่ละประเภท ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

นอกจากนี้รัฐธรรมนูญยังได้บัญญัติให้การพิจารณาพระราชกำหนดของสภาผู้แทนราษฎรและของวุฒิสภาในกรณีการยืนยันการอนุมัติพระราชกำหนด ต้องกระทำในโอกาสแรกที่มีการประชุมสภานั้น ๆ [๑]

เหตุผลและความจำเป็นข้างต้น เป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการตราพระราชกำหนดออกใช้บังคับ หากไม่เป็นดังเช่นที่กล่าวมาข้างต้น ก่อนที่สภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภาจะได้อนุมัติพระราชกำหนดนั้นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภาจำนวนไม่น้อยกว่า ๑ ใน ๕ ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของแต่ละสภา มีสิทธิเข้าชื่อเสนอความเห็นเพื่อให้ประธานสภาฯ ส่งความเห็นให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยได้ และถ้าศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าไม่เป็นไปตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติ พระราชกำหนดนั้นก็ไม่มีผลบังคับมาตั้งแต่ต้น[๒]

---

[๑] มาตรา๑๙๕

[๒] มาตรา ๑๙๕ วรรคสาม

การพิจารณาของวุฒิสภา

วุฒิสภาจะพิจารณากลั่นกรองพระราชกำหนดได้ก็ต่อเมื่อสภาผู้แทนราษฎรพิจาณาเห็นชอบหรืออนุมัติมาแล้วเท่านั้น เพราะหากสภาผู้แทนราษฎรไม่อนุมัติ พระราชกำหนดนั้นก็ตกไป วุฒิสภาจึงไม่มีโอกาสพิจารณา

วุฒิสภาจะพิจารณาพระราชกำหนดที่สภาผู้แทนอนุมัติมานั้นทั้งฉบับ เช่นเดียวกัน เมื่อพิจารณาเสร็จแล้วก็จะลงมติอนุมัติหรือไม่อนุมัติ ถ้าวุฒิสภาอนุมัติ พระราชกำหนดนั้นก็จะมีผลใช้บังคับเป็นพระราชบัญญัติต่อไป แต่ถ้าวุฒิสภาไม่อนุมัติ ก็ถือว่าเป็นการยับยั้ง ต้องส่งพระราชกำหนดนั้นคืนไปให้สภาผู้แทนราษฎร ซึ่งสภาผู้แทนราษฎรจะยกขึ้นมาพิจารณา ในโอกาสแรกที่มีการประชุมสภา* ถ้าสภาผู้แทนราษฎรลงมติยืนยันการอนุมัติ ด้วยคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมด เท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร ก็ถือว่าพระราชกำหนดนั้น ผ่านความเห็นชอบของรัฐสภา พระราชกำหนดนั้น ก็มีผลใช้บังคับเป็นพระราชบัญญัติต่อไป แต่ถ้าสภาผู้แทนราษฎรลงมติยืนยันการอนุมัติ ด้วยคะแนนเสียงน้อย

---

* มาตรา ๑๘๔ วรรคเจ็ด

กว่าที่กล่าวมา พระราชกำหนดนั้นก็ตกไป แต่ทั้งนี้ จะไม่กระทบกระเทือนกิจการหรือสิ่งที่ได้ทำหรือเป็นไป ในระหว่างที่ใช้พระราชกำหนดนั้น และหากพระราชกำหนดที่ตกไปนั้น มีผลเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมหรือยกเลิกบทบัญญัติแห่งกฎหมายใด ก็ให้บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่มีอยู่ก่อน การแก้ไขเพิ่มเติมหรือยกเลิก มีผลใช้บังคับต่อไป นับแต่วันที่การไม่อนุมัติพระราชกำหนดนั้นมีผล

การอนุมัติหรือไม่อนุมัติพระราชกำหนด ให้นายกรัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา ในกรณีไม่อนุมัติ ให้มีผลตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา *

๒. การควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน

การควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินของวุฒิสภาจะต่างกับการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินของสภาผู้แทนราษฎร เพราะวุฒิสภามิได้มีวัตถุประสงค์ เพื่อที่จะใช้มาตรการควบคุมที่มีอยู่ในการล้มล้างรัฐบาล แต่มุ่งประสงค์ที่จะกระตุ้นเตือนให้สาธารณชนได้รับทราบและให้รัฐบาลตระหนักถึงความบกพร่องในการบริหารราชการแผ่นดิน ตามที่ได้แถลงนโยบายต่อรัฐสภา (ก่อนเข้าปฏิบัติ

---

* มาตรา ๑๘๔

หน้าที่) การควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินของวุฒิสภา นับเป็นมาตรการเสริมหรือเป็นการควบคุมทางอ้อมที่สำคัญและจำเป็น ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน กำหนดให้เป็นเครื่องมือของสมาชิกวุฒิสภา ที่จะตรวจสอบการปฏิบัติงานของฝ่ายบริหารทั้งในกิจการที่เกี่ยวข้องกับนโยบายของรัฐบาลโดยตรง และในเรื่องการบริหารงานตามปกติของส่วนราชการต่าง ๆ ที่อยู่ภายใต้อำนาจควบคุมของรัฐบาล ซึ่งย่อมจะมีผลดีในการกระตุ้นให้รัฐมนตรีจะต้องมีความกระตือรือร้น ตื่นตัว และติดตามการปฏิบัติงานของหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ที่อยู่ในบังคับบัญชาของตน ให้สอดคล้องกับความต้องการหรือผลประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญและอย่างสม่ำเสมอ มาตรการที่ใช้ในการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินของวุฒิสภามีดังนี้

๒.๑ การตั้งกระทู้ถาม

สมาชิกวุฒิสภาทุกคนมีสิทธิตั้งกระทู้ถาม รัฐมนตรีในเรื่องที่เกี่ยวกับงานในหน้าที่ได้ แต่รัฐมนตรีย่อมมีสิทธิที่จะไม่ตอบเมื่อคณะรัฐมนตรีเห็นว่า เรื่องนั้นยังไม่ควรเปิดเผยเพราะเกี่ยวกับ

ความปลอดภัยหรือประโยชน์สำคัญของแผ่นดิน[๑] รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันกำหนดให้เป็นหน้าที่ของนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีที่ถูกตั้งกระทู้ถาม จะต้องเข้าร่วมประชุมวุฒิสภาเพื่อตอบกระทู้ถามในเรื่องนั้นด้วยตนเอง เว้นแต่มีเหตุจำเป็นอันมิอาจหลีกเลี่ยงได้ทำให้ไม่อาจมาตอบกระทู้ถามได้ แต่ต้องแจ้งให้ประธานวุฒิสภาทราบก่อนหรือในวันประชุมสภาในเรื่องดังกล่าว[๒]

การตั้งกระทู้ถามของสมาชิกวุฒิสภา เป็นการตั้งกระทู้ถามทางลายลักษณ์อักษร มิใช่กระทู้ถามด้วยวาจาหรือที่เรียกว่ากระทู้สดเหมือนกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร[๓]

ส่วนวิธีการตอบกระทู้ถามของรัฐมนตรีนั้น ขึ้นอยู่กับสมาชิกสภาฯ ที่ตั้งกระทู้ถามว่าจะให้รัฐมนตรีตอบกระทู้ถามในที่ประชุมสภา หรือจะให้ตอบในราชกิจจานุเบกษา ซึ่งส่วนใหญ่แล้วมักจะระบุให้ตอบทีในที่ประชุมสภา ทั้งนี้เพราะสมาชิกที่ตั้งกระทู้ถามสามารถซักถามได้อีกหากรัฐมนตรีตอบไม่ครบถ้วนหรือ ไม่ชัดเจน[๔]

---

[๑] มาตรา ๑๕๖

[๒] มาตรา ๑๖๒

[๓] มาตรา ๑๕๗

[๔] ในอดีตข้อบังคับการประชุมฯมักจะกำหนดให้ซักถามได้ไม่เกิน ๓ ครั้ง

๒.๒ การเปิดอภิปรายทั่วไป

การอภิปรายทั่วไป เป็นกระบวนการทำงานของระบบรัฐสภา ที่เปิดโอกาสให้สมาชิกรัฐสภา แสดงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ เพื่อตรวจสอบการทำงานของฝ่ายบริหาร โดยรัฐธรรมนูญได้กำหนดให้สมาชิกวุฒิสภาจำนวนไม่น้อยกว่า ๑ ใน ๓ ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของวุฒิสภา มีสิทธิเข้าชื่อขอเปิดอภิปรายทั่วไปในวุฒิสภา เพื่อให้คณะรัฐมนตรีแถลงข้อเท็จจริง หรือชี้แจงปัญหาสำคัญเกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดิน โดยไม่มีการลงมติ ซึ่งการอภิปรายทั่วไปดังกล่าว วุฒิสภามิได้มีวัตถุประสงค์ที่จะล้มรัฐบาลดังได้กล่าวมาแล้ว ตรงกันข้ามวุฒิสภาต้องการควบคุมและตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล ในขณะเดียวกันก็จะช่วยชี้ให้เห็นถึงข้อบกพร่อง ปัญหาหรืออุปสรรคต่าง ๆ ที่ทำให้การบริหารราชการไม่สัมฤทธิ์ผล รวมทั้งจะให้ข้อคิดเห็นข้อเสนอแนะ อันจะเป็นประโยชน์ และจะช่วยให้การบริหารราชการของรัฐบาลสมบูรณ์หรือมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และเพื่อไม่ให้เป็นภาระแก่ฝ่ายบริหารที่จะต้องมาชี้แจงต่อวุฒิสภามากเกินไป รัฐธรรมนูญจึงคงยึดหลักการเดิมที่กำหนดให้การขอเปิดอภิปรายทั่วไปของวุฒิสภา จะกระทำได้ครั้งเดียวในสมัยประชุมหนึ่ง

การเปิดอภิปรายทั่วไป ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ทำได้โดยสมาชิกวุฒิสภาต้องเข้าชื่อกันจำนวนไม่น้อยกว่า ๑ใน ๓ ของสมาชิกวุฒิสภาทั้งหมด* ซึ่งทำได้ง่ายขึ้นเพราะใช้จำนวนสมาชิกวุฒิสภาจำนวนน้อยกว่าเดิม (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ กำหนดให้สมาชิกวุฒิสภาจำนวนไม่น้อยกว่า ๓ ใน ๕ ของสมาชิกวุฒิสภาทั้งหมดจึงจะเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปได้)

๒.๓ การตั้งกรรมาธิการ

กรรมาธิการ คือ บุคคลที่วุฒิสภาหรือสภาผู้แทนราษฎรแต่งตั้งขึ้นให้ดำรงตำแหน่งในคณะกรรมาธิการของสภา เพื่อให้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามที่สภามอบหมาย และเมื่อศึกษา สอบสวนหรือกระทำการตามที่ได้รับมอบหมายเสร็จแล้ว ต้องรายงานต่อสภา

กรรมาธิการที่สภาตั้งขึ้น มีสองประเภทคือ กรรมาธิการสามัญและกรรมาธิการวิสามัญ

กรรมาธิการสามัญนั้น แต่งตั้งจากผู้ที่เป็นสมาชิกสภาเท่านั้นและจะได้รับแต่งตั้งเป็นการถาวรตลอดอายุของสภา กรรมาธิการสามัญ

---

* มาตรา ๑๖๑

นี้จะมีชื่อแตกต่างกันออกไป ตามสาขาหรือที่ระบุไว้ในข้อบังคับการประชุม ส่วนกรรมาธิการวิสามัญนั้นจะแต่งตั้งจากบุคคลที่เป็นสมาชิกสภาหรือไม่เป็นก็ได้ และจะได้รับแต่งตั้งเป็นคราว ๆ ไป เพื่อพิจารณาเรื่องหนึ่งเรื่องใดโดยเฉพาะ เมื่อเสร็จสิ้นการพิจารณาเรื่องนั้น และได้รายงานต่อสภาแล้ว ก็เป็นอันหมดสภาพไป ("กรรมาธิการ" ในที่นี้มิได้หมายถึงกระบวนการหนึ่งของการตรากฎหมาย ซึ่งเรียกว่าการพิจารณาขั้นกรรมาธิการ)

คณะกรรมาธิการที่วุฒิสภาแต่งตั้งขึ้น เพื่อศึกษาหรือตรวจสอบการบริหารราชการแผ่นดินของฝ่ายบริหาร โดยเฉพาะในส่วนที่มีการร้องเรียน หรือเกิดความบกพร่องเสียหาย ในการบริหารราชการ ที่เห็นผลเป็นรูปธรรมชัดเจน เช่น คณะกรรมาธิการที่ตั้งขึ้นเพื่อตรวจสอบการทุจริตต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งเมื่อดำเนินการเสร็จสิ้นแล้ว คณะกรรมาธิการต้องรายงานต่อวุฒิสภา เพื่อวุฒิสภาจะได้พิจารณาดำเนินการต่อไป ซึ่งอาจส่งเรื่องหรือข้อมูลทั้งหมดให้ฝ่ายบริหารดำเนินการแก้ไข หรืออาจเป็นข้อมูลในการตั้งกระทู้ถามหรือขอเปิดอภิปรายทั่วไปในเรื่องดังกล่าว

กรรมาธิการ จึงเป็นเครื่องมือหรือมาตรการสำคัญที่สภาฯ ใช้ควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จนคณะกรรมาธิการ ได้รับขนานนามว่า เป็นเสมือน “สภาเล็ก” ที่ทำหน้าที่อย่างได้ผล แทน “สภาใหญ่”

๓. การให้ความเห็นชอบในเรื่องสำคัญต่าง ๆ

การให้ความเห็นชอบในเรื่องสำคัญต่าง ๆ กระทำบนหลักการที่ว่า กิจการที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของประชาชนหรือของประเทศชาติต้องได้รับความยินยอมหรือได้รับความเห็นชอบจากประชาชนเจ้าของประเทศ โดยผ่านทางผู้แทนของปวงชน การให้ความเห็นชอบในเรื่อง ที่ต้องกระทำร่วมกันทั้งสองสภา* เช่น

๓.๑ การแต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ (ตามที่คณะองคมนตรีเป็นผู้เสนอ)

๓.๒ การมีมติให้รัฐสภาพิจารณาเรื่องอื่น ในสมัยประชุมสามัญนิติบัญญัติ นอกเหนือจากเรื่องที่รัฐธรรมนูญฯ บัญญัติไว้ (นั่นคือพิจารณาได้ เฉพาะกรณีที่บัญญัติไว้ ในหมวดพระมหากษัตริย์ หรือการพิจารณาร่างกฎหมาย การอนุมัติพระราชกำหนด การให้ความเห็นชอบในการประกาศสงคราม การรับฟังคำชี้แจงและการให้

---

* มาตรา ๑๒๒ ,๑๒๓

ความเห็นชอบหนังสือสัญญา การเลือกหรือการให้ความเห็นชอบให้บุคคลดำรงตำแหน่ง การถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่ง การตั้งกระทู้ถาม และการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ เท่านั้น)

๓.๓ การปิดสมัยประชุมสมัยสามัญก่อนครบกำหนดเวลา ๑๒๐ วัน

๓.๔ การให้ความเห็นชอบ ในการให้พิจารณาร่างกฎหมาย ที่คณะรัฐมนตรีระบุไว้ในนโยบายที่แถลงต่อรัฐสภาว่าจำเป็นต่อการบริหารราชการแผ่นดิน แต่สภาผู้แทนราษฎรมีมติไม่ให้ความเห็นชอบ และคะแนนเสียงที่ไม่ให้ความเห็นชอบไม่ถึงกึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด เท่าที่มีอยู่ต่อไป (ถ้ารัฐสภามีมติไม่ให้ความเห็นชอบ ให้ร่างกฎหมายนั้นตกไป)

๓.๕ ให้ความเห็นชอบ ในการให้พิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม ร่างกฎหมายที่รัฐสภายังมิได้ให้ความเห็นชอบ (เพราะอายุของสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงหรือมีการยุบสภาผู้แทนราษฎร) ต่อไป แต่ถ้ารัฐสภามีมติไม่เห็นชอบด้วย (หรือคณะรัฐมนตรีมิได้ร้องขอภายใน ๖๐ วัน นับแต่วันเรียกประชุม

รัฐสภาครั้งแรก หลังการเลือกตั้งทั่วไป) ให้ร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม ร่างกฎหมายนั้นตกไป

๓.๖ การให้ความเห็นชอบในการประกาศสงคราม เป็นต้น

วุฒิสภาทำหน้าที่รัฐสภาระหว่างที่ไม่มีสภาผู้แทนราษฎร

เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญฯ ทุกฉบับ ที่กำหนดให้มีวุฒิสภาประการหนึ่ง ก็คือ ต้องการให้ประเทศมีองค์กรที่ใช้อำนาจนิติบัญญัติอย่างต่อเนื่องไม่ว่างเว้น โดยกำหนดให้สมาชิกวุฒิสภา มีวาระดำรงตำแหน่ง ยาวนานกว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และดำรงตำแหน่งคาบเกี่ยวกัน ซึ่งดังเช่นที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญฯฉบับปัจจุบัน คือ สมาชิกวุฒิสภามีวาระดำรงตำแหน่งคราวละ ๖ ปีนับแต่วันเลือกตั้ง หรือวันที่คณะกรรมการการเลือกตั้ง ประกาศผลการสรรหา และเมื่อครบวาระแล้ว ให้สมาชิกวุฒิสภาซึ่งสิ้นสุดสมาชิกภาพตามวาระอยู่ในตำแหน่งเพื่อปฏิบัติหน้าที่ต่อไป จนกว่าจะมีสมาชิกวุฒิสภาขึ้นใหม่[๑] ในวาระเริ่มแรก ให้สมาชิกวุฒิสภาที่มาจากการสรรหามีวาระ ๓ ปี นับแต่วันเริ่มต้นสมาชิกภาพ[๒] ต่างกับสภาผู้แทนราษฎร

---

[๑] มาตรา ๑๑๗

[๒] มาตรา ๒๕๗

ที่มีวาระดำรงตำแหน่งเท่ากัน และอาจถูกยุบก่อนครบวาระดำรงตำแหน่งได้อีกด้วย การที่สภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดหรือถูกยุบก็จะเหลือแต่วุฒิสภาเพียงสภาเดียว ทำให้ไม่ครบองค์ประกอบของ "รัฐสภา" ซึ่งต้องมีสองสภาคือ สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา การไม่ครบองค์ประกอบดังกล่าว ส่งผลให้ไม่สามารถดำเนินกิจการต่าง ๆ ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญได้

ด้วยเหตุข้างต้น รัฐธรรมนูญจึงได้แก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยบัญญัติให้วุฒิสภาทำหน้าที่รัฐสภา เฉพาะเรื่องที่สำคัญและจำเป็นบางเรื่อง ในระหว่างที่อายุสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงหรือถูกยุบ ซึ่งมีดังนี้

(๑) การให้ความเห็นชอบ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ (ในกรณีที่พระมหากษัตริย์ มิได้ทรงแต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ หรือในกรณีที่พระมหากษัตริย์ ไม่สามารถทรงแต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ เพราะยังไม่ทรงบรรลุนิติภาวะ หรือเพราะเหตุอื่น) [๑]

(๒) รับการปฏิญาณตน ของผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ก่อนเข้ารับหน้าที่ [๒]

---

[๑] มาตรา ๑๕

[๒] มาตรา ๒๑

(๓) รับทราบการแก้ไขเพิ่มเติม กฎมณเฑียรบาลว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พระพุทธศักราช ๒๔๖๗ [๑]

(๔) รับทราบการแต่งตั้ง พระรัชทายาทตามกฎมณเฑียรบาลว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พระพุทธศักราช ๒๔๖๗ [๒]

(๕) การให้ความเห็นชอบพระนามผู้สืบราชสันตติวงศ์ (ตามที่คณะองคมนตรีเสนอ)[๓]

(๖) รับทราบการอัญเชิญองค์พระรัชทายาทขึ้นครองราชย์เป็นพระมหากษัตริย์[๔]

(๗) การให้ความเห็นชอบในการประกาศสงคราม[๕]

๔. การคัดสรรบุคคลเข้าสู่ตำแหน่ง

อำนาจหน้าที่ ในการคัดสรรบุคคลดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญนี้[๖] เป็นอำนาจหน้าที่ที่ปรากฏขึ้น

---

[๑] มาตรา ๒๒

[๒] มาตรา ๒๓

[๓] มาตรา ๒๓

[๔] มาตรา ๒๔

[๕] มาตรา ๑๘๙

[๖] มาตรา ๑๒๑

ครั้งแรกในรัฐธรรมนูญฯ พุทธศักราช ๒๕๔๐ ซึ่งให้อำนาจวุฒิสภาในการเลือก แต่งตั้ง ให้คำแนะนำ และให้ความเห็นชอบให้บุคคลดำรงตำแหน่งในองค์กรต่าง ๆ[๑] ซึ่งกว้างขวางกว่าโดยเฉพาะอำนาจในการ "เลือก" ที่กรรมการสรรหาจะเสนอรายชื่อสองเท่าของจำนวนกรรมการที่จะพึงมี (เป็นส่วนใหญ่) เพื่อให้วุฒิสภาเลือก

ส่วนรัฐธรรมนูญฯ ฉบับปัจจุบัน ได้ให้อำนาจวุฒิสภาในการ "เลือก ให้คำแนะนำ และให้ความเห็นชอบ" บุคคลตามบัญชีรายชื่อที่คณะกรรมการสรรหาเสนอมา อำนาจหน้าที่ในการเลือก เช่น กรรมการตุลาการศาลปกครองผู้ทรงคุณวุฒิ(๒ คน)[๒] กรรมการตุลาการศาลยุติธรรมผู้ทรงคุณวุฒิ (๒ คน)[๓] การ"ให้ความเห็นชอบ" เช่น ตุลาการผู้ทรงคุณวุฒิในศาลปกครองสูงสุด[๔] ประธานศาลปกครองสูงสุด[๕] เลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ[๖] และอัยการสูงสุด[๗] นอกนั้นจะเป็นการ "ให้คำแนะนำ" ซึ่งส่วนใหญ่

---

[๑] รัฐธรรมนูญฯ พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๑๑๕

[๒] มาตรา๒๒๖

[๓] มาตรา๒๒๐

[๔] มาตรา ๒๒๔

[๕] มาตรา ๒๒๕

[๖] มาตรา ๒๕๐

[๗] มาตรา ๒๕๕

จะเป็นกรรมการในองค์กรอิสระต่างๆ เช่น ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ กรรมการการเลือกตั้ง กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เป็นต้น

อย่างไรก็ตามแม้ว่ารัฐธรรมนูญจะใช้คำว่า "ให้คำแนะนำ" แต่ในความเป็นจริงแล้ว วุฒิสภา "ให้ความเห็นชอบ" ทั้งสิ้น และเป็นการให้ความเห็นชอบตามรายชื่อที่คณะกรรมการสรรหาเสนอมาเท่านั้น ไม่มีสิทธิเลือกให้ความเห็นชอบ เพราะรัฐธรรมนูญฯ บัญญัติให้คณะกรรมการสรรหา เสนอรายชื่อบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมเท่าจำนวนกรรมการที่จะพึงมี ซึ่งต่างกับอดีตที่วุฒิสภามีสิทธิเลือกมากกว่า

รัฐธรรมนูญฯ ฉบับปัจจุบัน บัญญัติให้บุคคลต่อไปนี้ได้รับการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภา เช่น

๑. ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ (๙ คน)

๒. ประธานศาลปกครองสูงสุด (๑ คน)

๓. คณะกรรมการการเลือกตั้ง (๕ คน)

๔. ผู้ตรวจการแผ่นดิน (๓ คน)

๕. คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (๙ คน)

๖. คณะกรรมการการตรวจเงินแผ่นดิน (๗ คน)

๗. ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน (๑ คน)

๘. คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (๗ คน)

ผู้ซึ่งได้รับการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งทั้งหมด ดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว ทั้งนี้เพื่อให้มีอิสระในการปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มที่ ไม่ต้องกังวลในเรื่องการกระทำเพื่อให้ได้รับการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งเป็นหลักการเดิมที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฯ พุทธศักราช ๒๕๔๐

ขั้นตอนการคัดสรรบุคคลเข้าสู่ตำแหน่ง รัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ

ขั้นตอนแรก เป็นขั้นตอนของการสรรหาบุคคลผู้มีคุณสมบัติตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ โดยคณะกรรมการสรรหา จะทำหน้าที่สรรหาและจัดทำบัญชีรายชื่อ บุคคลที่เหมาะสมที่จะดำรงตำแหน่งกรรมการในองค์กรนั้น ๆ เท่าจำนวนกรรมการที่จะพึงมี เพื่อเสนอให้วุฒิสภาให้ความเห็นชอบ ภายในกำหนดเวลาที่กำหนด (ยกเว้นกรรมการการเลือกตั้งที่มีที่มา ๒ ทาง คือคณะกรรมการสรรหา สรรหา ๓ คน และที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา สรรหา ๒ คน)

คณะกรรมการสรรหาฯ ส่วนใหญ่จะเป็นกรรมการโดยตำแหน่ง ซึ่งรัฐธรรมนูญฯ ได้กำหนดตำแหน่งและจำนวนไว้แน่นอน กล่าวคือ

๑. คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คณะกรรมการสรรหา ประกอบด้วยประธานศาลฎีกา ประธานศาลปกครองสูงสุด ประธานสภาผู้แทนราษฎร ผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร และประธานองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งเลือกกันเองให้เหลือหนึ่งคน เป็นกรรมการ*

๒. คณะกรรมการการเลือกตั้ง

คณะกรรมการสรรหามีเจ็ดคน ประกอบด้วย ประธานศาลฎีกา ประธานศาลรัฐธรรมนูญ ประธานศาลปกครองสูงสุด ประธานสภาผู้แทนราษฎร ผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร บุคคลซึ่งที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาคัดเลือกจำนวนหนึ่งคน และบุคคลซึ่งที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด คัดเลือกจำนวนหนึ่งคน เป็นกรรมการ (ทำหน้าที่สรรหา ผู้มีคุณสมบัติ ซึ่งสมควรเป็นกรรมการการเลือกตั้งจำนวนสามคน)

---

* มาตรา ๒๐๖

ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา (พิจารณาสรรหาผู้มีคุณสมบัติซึ่งสมควร เป็นกรรมการการเลือกตั้งจำนวนสองคน)[๑]

๓. ผู้ตรวจการแผ่นดิน

คณะกรรมการสรรหา จำนวนเจ็ดคน ประกอบด้วย ประธานศาลฎีกา ประธานศาลรัฐธรรมนูญ ประธานศาลปกครองสูงสุด ประธานสภาผู้แทนราษฎร ผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร บุคคลซึ่งที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาคัดเลือกจำนวนหนึ่งคน และบุคคลซึ่งที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดคัดเลือกจำนวนหนึ่งคน[๒]

๔. กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

คณะกรรมการสรรหา จำนวนห้าคน ประกอบด้วยประธานศาลฎีกา ประธานศาลรัฐธรรมนูญ ประธานศาลปกครองสูงสุด ประธานสภาผู้แทนราษฎร และผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร[๓]

๕. กรรมการตรวจเงินแผ่นดินและผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน

คณะกรรมการสรรหา จำนวนเจ็ดคน ประกอบด้วย ประธานศาลฎีกา ประธานศาลรัฐธรรมนูญ ประธานศาลปกครองสูงสุด

---

[๑] มาตรา ๒๓๑

[๒] มาตรา ๒๔๓

[๓] มาตรา ๒๔๖

ประธานสภาผู้แทนราษฎร ผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร บุคคลซึ่งที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาคัดเลือกจำนวนหนึ่งคน และบุคคลซึ่งที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด คัดเลือกจำนวนหนึ่งคน[๑]

๖. คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

คณะกรรมการสรรหา จำนวนเจ็ดคน ประกอบด้วย ประธานศาลฎีกา ประธานศาลรัฐธรรมนูญ ประธานศาลปกครองสูงสุด ประธานสภาผู้แทนราษฎร ผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร บุคคลซึ่งที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาคัดเลือกจำนวนหนึ่งคน และบุคคลซึ่งที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด คัดเลือกจำนวนหนึ่งคน[๒]

คณะกรรมการสรรหาฯ ในองค์กรต่าง ๆ ข้างต้น เปลี่ยนแปลงไปจากที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช ๒๕๔๐ ที่กำหนดให้คณะกรรมการสรรหา ประกอบด้วยกรรมการโดยตำแหน่งได้แก่ประธานศาลต่าง ๆ (ส่วนใหญ่จะไม่มีประธานสภาผู้แทนราษฎร ผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร) และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ (ที่มาจากตัวแทนของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ และตัวแทน

---

[๑] มาตรา ๒๕๒

[๒] มาตรา ๒๕๖

พรรคการเมือง ที่มีสมาชิกดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในขณะนั้น)[๑] ทั้งนี้ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวก็เพื่อประกันความเป็นอิสระ เนื่องจากกรรการสรรหา เป็นบุคคลที่มีชื่อเสียง อยู่ในระดับสูงที่มีความรับผิดชอบในตำแหน่งที่ดำรงอยู่ ซึ่งจะสามารถสร้างความเชื่อมั่น ทั้งในความเชี่ยวชาญประสบการณ์และความมีอิสระในการสรรหา[๒]

นอกจากนี้ รายชื่อบุคคลที่คณะกรรมการสรรหาจะต้องสรรหาก็ลดจำนวนลง เหลือเท่ากับจำนวนที่จะพึงมีในแต่ละองค์กรดังได้กล่าวมาแล้ว ในอดีตโดยรัฐธรรมนูญฯ พุทธศักราช ๒๕๔๐ จะกำหนดให้มีการจัดทำบัญชีรายชื่อบุคคลมากกว่าจำนวนกรรมการที่จะพึงมี ซึ่งส่วนใหญ่จะให้เสนอเป็นสองเท่าของจำนวนกรรมการที่จะพึงมีในแต่ละองค์กร เช่น กรรมการการเลือกตั้ง ต้องจัดทำบัญชีรายชื่อรวม ๑๐ คน[๓] ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ คณะกรรมการสรรหาต้องจัดทำบัญชีรายชื่อ รวม ๑๖ คน [๔]คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ[๕] และคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน

---

[๑] รัฐธรรมนูญฯ พ.ศ. ๒๕๔๐ มาตรา ๑๓๘(๑), ๒๕๗(๑), ๒๙๗

[๒] สาระสำคัญของร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ พร้อมตารางเปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญฯ พุทธศักราช ๒๕๔๐หน้า ๑๕๐

[๓] รัฐธรรมนูญฯ พ.ศ. ๒๕๔๐ มาตรา ๑๓๘

[๔] รัฐธรรมนูญฯ พ.ศ. ๒๕๔๐ มาตรา ๒๕๗

[๕] รัฐธรรมนูญฯ พ.ศ. ๒๕๔๐ มาตรา ๒๙๗

แห่งชาติ ซึ่งมี ๑๑ คน คณะกรรมการสรรหาต้องจัดทำบัญชีรายชื่อบุคคลจำนวน ๒๒ คน เพื่อให้วุฒิสภาเลือกให้ได้ ๑๑ คน[๑] เป็นต้น

เมื่อวุฒิสภาได้รับบัญชีรายชื่อบุคคลฯดังกล่าวแล้ว วุฒิสภาจะแต่งตั้งคณะกรรมาธิการขึ้นคณะหนึ่ง ทำหน้าที่ตรวจสอบประวัติ ความประพฤติ และพฤติกรรมทางจริยธรรมของบุคคลผู้ได้รับการเสนอชื่อให้ดำรงตำแหน่งนั้น รวมทั้งรวบรวมข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานอันจำเป็น แล้วรายงานต่อวุฒิสภา เพื่อพิจารณาประกอบการลงมติ ให้ความเห็นชอบบุคคลจากบัญชีรายชื่อ ให้เป็นกรรมการในองค์กรอิสระนั้น ๆ ต่อไป[๒]

การลงมติให้ความเห็นชอบของวุฒิสภา รัฐธรรมนูญพุทธศักราช ๒๕๕๐ ให้ใช้วิธีลงคะแนนลับ ในกรณีที่วุฒิสภาให้ความเห็นชอบ ประธานวุฒิสภาจะนำความขึ้น เพื่อทรงแต่งตั้งต่อไป ในกรณีที่วุฒิสภาไม่เห็นชอบในรายชื่อใด ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน วุฒิสภาจะส่งรายชื่อนั้นกลับไปยังคณะกรรมการสรรหาฯ พร้อมด้วยเหตุผล เพื่อให้ดำเนินการสรรหาใหม่ หากคณะกรรมการสรรหาฯ ไม่เห็นด้วยกับวุฒิสภาและมีมติยืนยันตามมติเดิมด้วย

---

[๑] กฎหมายคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ มาตรา ๘

[๒] มาตรา ๑๒๑

คะแนนเอกฉันท์ คณะกรรมการสรรหาฯ ก็จะส่งรายชื่อนั้นมาเพื่อประธานวุฒิสภาจะได้นำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงแต่งตั้งต่อไป แต่ถ้ามติที่ยืนยันตามมติเดิมไม่เป็นเอกฉันท์ ก็ต้องเริ่มกระบวนการสรรหาใหม่ ซึ่งมีกำหนดเวลาให้ต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายใน๓๐ วัน นับแต่วันที่มีเหตุให้ต้องดำเนินการดังกล่าว* ซึ่งบทบัญญัติเช่นนี้อาจถือเป็นการคานและดุลอำนาจ (Check and Balance) ระหว่างวุฒิสภาและคณะกรรมการสรรหาอีกทางหนึ่ง

ขั้นตอนข้างต้นนี้ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญฯ พุทธศักราช ๒๕๔๐ ที่มักจะให้วุฒิสภาลงมติไม่เกินสองครั้ง ครั้งแรกให้ผู้ได้รับเลือกด้วยคะแนนสูงสุดและมีคะแนนมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของวุฒิสภาเป็นผู้ได้รับเลือกเป็นกรรมการฯ แต่ถ้าจำนวนผู้ได้รับเลือกไม่ครบจำนวนที่กฎหมายกำหนด ก็ให้นำรายชื่อผู้ไม่ได้รับเลือกในคราวแรกมาให้สมาชิกวุฒิสภาออกเสียงลงคะแนนเลือกอีกครั้งหนึ่งต่อเนื่องกันไป และในการเลือกครั้งที่สองนี้ ผู้ได้รับคะแนนสูงสุดเรียงลงไปตามลำดับจนครบจำนวน จะเป็นผู้ได้รับเลือกแต่ถ้ามีผู้ได้รับคะแนนเท่ากันในลำดับใด อันเป็นเหตุให้มีผู้ได้รับเลือก

---

* มาตรา ๒๐๖ วรรคสอง

เกินจำนวนกรรมการที่จะพึงมี ก็จะให้ประธานวุฒิสภาจับสลากว่าผู้ใดเป็นผู้ได้รับเลือก อย่างไรก็ดี วิธีการเลือกกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา ก็กำหนดแตกต่างออกไปอีก กล่าวคือ ถ้าเลือกครั้งที่สองแล้วยังไม่ได้หรือได้กรรมการไม่ครบจำนวน คณะกรรมการสรรหาต้องสรรหามาให้วุฒิสภาเลือกใหม่ วนเวียนอยู่เช่นนี้จนกว่าจะได้กรรมการครบจำนวนตามที่กฎหมายกำหนด

๕. การถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่ง

การถอดถอนบุคคลที่มีพฤติการณ์ร่ำรวยผิดปกติ ส่อไปในทางทุจริตต่อหน้าที่ ส่อว่ากระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ส่อว่ากระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม ส่อว่าจงใจใช้อำนาจหน้าที่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย หรือฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง ให้ออกจากตำแหน่ง* ก็เป็นอีกอำนาจหน้าที่หนึ่งซึ่งเริ่มปรากฏในรัฐธรรมนูญพุทธศักราช ๒๕๔๐ ซึ่งเป็นอำนาจหน้าที่ ที่ต่อเนื่องจากอำนาจหน้าที่ในการคัดสรรบุคคลเข้าสู่ตำแหน่ง เหตุผลสำคัญประการหนึ่ง

---

* มาตรา ๒๗๐

ที่รัฐธรรมนูญให้อำนาจนี้ ก็เนื่องมาจากวุฒิสภามีความเป็นกลางทางการเมืองไม่สังกัดพรรคการเมือง ไม่ดำรงตำแหน่งอื่นใดทางการเมือง ส่วนหนึ่งก็มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน มีเขตเลือกตั้งใหญ่กว่าเขตเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

บุคคลที่วุฒิสภามีอำนาจลงมติ ถอดถอนออกจากตำแหน่ง เช่นนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ประธานศาลฎีกาประธานศาลรัฐธรรมนูญ ประธานศาลปกครองสูงสุด อัยการสูงสุด กรรมการในองค์กรอิสระต่าง ๆ เช่น ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ กรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดิน และกรรมการ ตรวจเงินแผ่นดิน ผู้พิพากษา ตุลาการ พนักงานอัยการ และผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต เป็นต้น * ส่วนการให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ พ้นจากตำแหน่งนั้น ก็อยู่ในอำนาจของวุฒิสภาเช่นเดียวกัน ดังจะนำเสนอในลำดับต่อไป

---

* มาตรา ๒๗๐

ผู้มีสิทธิเข้าชื่อร้องขอให้วุฒิสภามีมติถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่ง คือ*

๑. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำนวนไม่น้อยกว่า ๑ ใน ๔ ของจำนวนสมาชิก ทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร

๒. สมาชิกวุฒิสภาจำนวนไม่น้อยกว่า ๑ ใน ๔ ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของวุฒิสภา มีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานวุฒิสภาเพื่อให้วุฒิสภามีมติถอดถอน (เฉพาะ) สมาชิกวุฒิสภาออกจากตำแหน่ง

๓. ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่า ๒๐,๐๐๐ คน

อย่างไรก็ตามการถอดถอนของวุฒิสภา จะกระทำได้ต่อเมื่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ มีมติว่าข้อกล่าวหาบุคคลนั้น "มีมูล" และได้ส่งรายงานและเอกสารที่มีอยู่พร้อมทั้งความเห็นไปยังประธานวุฒิสภา ซึ่งประธานวุฒิสภาจะจัดให้มี การประชุมวุฒิสภาเพื่อพิจารณากรณีดังกล่าวโดยเร็ว

---

* มาตรา ๒๗๑

(ถ้าคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เห็นว่าข้อกล่าวหาใดไม่มีมูล ให้ข้อกล่าวหาข้อนั้นเป็นอันตกไป)[๑]

การออกเสียงลงคะแนนของวุฒิสภา จะกระทำโดยวิธีลงคะแนนลับ มติที่ให้ถอดถอนผู้ใดออกจากตำแหน่ง ต้องไม่น้อยกว่า ๓ ใน ๕ ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของวุฒิสภา มติของวุฒิสภา ถือเป็นที่สุด และจะมีการร้องขอให้ถอดถอนบุคคลดังกล่าว โดยอาศัยเหตุเดียวกันอีกมิได้(ไม่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม)

สำหรับโทษของผู้ที่ถูกถอดถอนออกจากตำแหน่ง ก็ไม่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเช่นกัน กล่าวคือ ต้องพ้นจากตำแหน่ง หรือให้ออกจากราชการ นับแต่วันที่วุฒิสภามีมติให้ถอดถอน และให้ตัดสิทธิผู้นั้นในการดำรงตำแหน่งใดในทางการเมือง หรือในการรับราชการเป็นเวลา ๕ ปี[๒]

---

[๑] มาตรา ๒๗๒

[๒] มาตรา ๒๗๔

การให้กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติพ้นจากตำแหน่ง

กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ถือเป็นองค์กรสำคัญที่ให้คุณให้โทษแก่บุคคลอื่น ๆ โดยเฉพาะเป็นองค์กรที่ไต่สวนข้อกล่าวหา ที่มีผู้ร้องขอให้วุฒิสภาถอดถอนบุคคล ออกจากตำแหน่ง ซึ่งหากผู้ถูกร้องคนใด ถูกคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติมีมติว่าข้อกล่าวหามีมูล ผู้นั้นจะปฏิบัติหน้าที่ไม่ได้เลย นับแต่วันดังกล่าวผู้ที่ถูกกล่าวหา จนกว่าวุฒิสภาจะมีมติ นอกจากนี้ คณะกรรมการป้องกัน และปราบปรามการทุจริตแห่งชาติยังจะส่งไปให้อัยการสูงสุด เพื่อฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองอีกด้วย * ด้วยเหตุนี้การให้กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ พ้นจากตำแหน่ง จึงมีบทบัญญัติแยกออกมาเป็นพิเศษ กล่าวคือ

กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติที่กระทำการขาดความเที่ยงธรรม จงใจฝ่าฝืนรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย หรือมีพฤติการณ์ที่เป็นการเสื่อมเสีย แก่เกียรติศักดิ์ของการ

---

* มาตรา ๒๗๒

ดำรงตำแหน่งอย่างร้ายแรง อาจถูกร้องขอให้วุฒิสภามีมติให้ผู้นั้นพ้นจากตำแหน่งได้ ซึ่งผู้มีสิทธิร้องขอ คือ*

๑. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่า ๑ ใน ๔ ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร

๒. ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่า ๒๐,๐๐๐ คน

เมื่อได้รับคำร้องขอแล้ว วุฒิสภาจะพิจารณาดำเนินการโดยไม่ต้องผ่านการไต่สวนหรือพิจารณาจากองค์การใด และหากข้อกล่าวหามีมูลและจะต้องลงมติให้พ้นจากตำแหน่ง มติของวุฒิสภาที่ให้กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติที่ถูกร้องพ้นจากตำแหน่ง ต้องมีคะแนนเสียงไม่น้อยกว่า ๓ ใน ๔ ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของวุฒิสภา

นอกจากจะถูกวุฒิสภาลงมติให้พ้นจากตำแหน่งแล้ว กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติอาจถูกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกของทั้งสองสภา มีจำนวนไม่น้อยกว่า ๑ ใน ๕ ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา ร้องต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ของผู้ดำรง

---

* มาตรา ๒๔๘

ตำแหน่งทางการเมือง (คำร้องขอดังกล่าว ให้ยื่นต่อประธานวุฒิสภา เพื่อให้ส่งไปยังศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง) เพื่อให้พิจารณาพิพากษาว่า กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติผู้นั้น ร่ำรวยผิดปกติ กระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ โดยเพื่อพิจารณาพิพากษา

กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติผู้ถูกกล่าวหาข้างต้น จะปฏิบัติหน้าที่ในระหว่างนั้นมิได้ จนกว่าจะมีคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ให้ยกคำร้องดังกล่าว *

๖. อำนาจหน้าที่อื่น ๆ

อำนาจหน้าที่อื่น ๆ ของวุฒิสภานี้ เป็นการใช้อำนาจหน้าที่ในนามของ "รัฐสภา" ที่มีทั้งการที่ต้องกระทำในที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภาและไม่ต้องประชุมร่วมกัน ดังจะได้นำเสนอตามลำดับ ดังนี้

---

* มาตรา ๒๔๙

๖.๑ การพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ

๖.๒ การพิจารณารับทราบรายงานประจำปีของหน่วยงานต่าง ๆ

๖.๓ ด้านต่างประเทศ

๖.๔ ด้านการเป็นผู้แทนปวงชนชาวไทย

๖.๑ การพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ

อำนาจหน้าที่ในการพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติม รัฐธรรมนูญ วุฒิสภาต้องกระทำร่วมกับสภาผู้แทนราษฎร ทั้งการเสนอและพิจารณา ดังรายละเอียดต่อไปนี้*

๑) การเข้าชื่อเสนอ

สมาชิกวุฒิสภาไม่สามารถเสนอญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแต่โดยลำพังได้ ต้องเข้าชื่อร่วมกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและต้องมีจำนวนไม่น้อยกว่า ๑ ใน ๕ ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา

---

* มาตรา ๒๕๑

๒) การพิจารณา

ญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญนี้ นอกจากสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะร่วมกันเข้าชื่อเสนอแล้ว เฉพาะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำนวนไม่น้อยกว่า ๑ ใน ๕ ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร คณะรัฐมนตรี หรือประชาชน (ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่า ๕๐,๐๐๐ คน) มีสิทธิเสนอได้ด้วย แม้ว่าญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญจะมาจากการเสนอของผู้ใดก็ตาม วุฒิสภาก็มีสิทธิพิจารณาในฐานะรัฐสภาได้ และโดยที่การพิจารณามิได้แบ่งการพิจารณาออกเป็นสองสภา แต่ทั้งสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาจะประชุมร่วมกัน* เพื่อพิจารณา (เท่ากับเป็นการพิจารณาของ "รัฐสภา" เพียงสภาเดียว) และจะแบ่งการพิจารณาออกเป็นสามวาระ แต่ละวาระจะดำเนินการไปตามหลักทั่วไปของการพิจารณาร่างกฎหมายที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น เว้นแต่รายละเอียดการลงมติในแต่ละวาระ ที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้เป็นพิเศษ กล่าวคือ

---

* มาตรา ๑๓๖

วาระที่ ๑ ขั้นรับหลักการ

การลงมติต้องใช้วิธีเรียกชื่อและลงคะแนนโดยเปิดเผย และต้องมีคะแนนเสียงเห็นชอบด้วยในการแก้ไขเพิ่มเติมนั้น ไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวน สมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา

วาระที่ ๒ ขั้นพิจารณาเรียงลำดับมาตรา

การลงมติการออกเสียงลงคะแนน ให้ถือเอาเสียงข้างมาก ในกรณีที่เป็นร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมซึ่งประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งเข้าชื่อเสนอ ต้องจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนที่เข้าชื่อเสนอร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมด้วย

เมื่อการพิจารณาวาระที่ ๒ เสร็จสิ้นแล้ว ให้รอไว้ ๑๕ วัน เมื่อพ้นกำหนดนี้แล้ว ให้รัฐสภาพิจารณาในวาระที่ ๓

วาระที่ ๓ การให้ความเห็นชอบ

การลงมติออกเสียงลงคะแนน ให้ใช้วิธีเรียกชื่อและลงคะแนนโดยเปิดเผย และต้องมีคะแนนเสียงเห็นชอบด้วยในการที่จะให้ออกใช้เป็นรัฐธรรมนูญมากกว่ากึ่งหนึ่ง ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา

๓) การนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย

เมื่อการลงมติได้เป็นไปตามที่กล่าวข้างต้นแล้ว คือเห็นชอบด้วยในการที่จะให้ออกใช้เป็นรัฐธรรมนูญ ก็จะดำเนินการนำขึ้นทูลเกล้าฯ เพื่อบังคับใช้ต่อไป

๖.๒ การพิจารณาเรื่องสำคัญ ๆ และการรับทราบรายงานประจำปีของหน่วยงาน

การพิจารณาเรื่องสำคัญอื่น ๆ ที่วุฒิสภาต้องพิจารณาร่วมกับสภาผู้แทนราษฎรในที่ประชุมของรัฐสภา* เช่น

๑) การปรึกษาร่างกฎหมายซึ่งพระมหากษัตริย์ไม่ทรงเห็นชอบด้วย และพระราชทานคืนมายังรัฐสภา หรือเมื่อพ้น ๙๐ วันแล้วมิได้พระราชทานคืนมา

๒) การแถลงนโยบายและชี้แจง การดำเนินการตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ของคณะรัฐมนตรีก่อนเข้าบริหารราชการแผ่นดิน

---

* มาตรา ๑๓๖

๓) การเปิดอภิปรายทั่วไป เพื่อฟังความคิดเห็นของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาในกรณีที่มีปัญหาสำคัญเกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดิน ที่คณะรัฐมนตรีต้องการรับฟังความคิดเห็น

๔) การรับฟังคำชี้แจงและการให้ความเห็นชอบหนังสือสัญญา

ส่วนภารกิจที่วุฒิสภากระทำได้เองโดยลำพัง เช่น การรับทราบผลการปฏิบัติงานประจำปีของหน่วยงานต่าง ๆ อาทิ

๑) รับทราบรายงานประจำปีของคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดินให้เป็นไปตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ[๑]

๒) รับทราบรายงานของผู้ตรวจการแผ่นดินเกี่ยวกับการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ข้าราชการ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐแต่ละประเภท [๒]

๓) รับทราบรายงานของคณะรัฐมนตรี เกี่ยวกับการใช้จ่ายเงินในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะสงครามหรือการรบ (ที่กำหนดไว้สำหรับหน่วยราชการหรือรัฐวิสาหกิจใด) ซึ่งคณะรัฐมนตรี

---

[๑] มาตรา ๗๕

[๒] มาตรา ๒๔๔(๒)

นำไปใช้ในรายการที่แตกต่างจากที่กำหนดไว้ ในพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี[๑]

๔) รับทราบรายงานของคณะรัฐมนตรีในกรณีที่มีการโอนหรือนำรายจ่ายตามงบประมาณที่กำหนดไว้ (ในรายการใด) ไปใช้ในรายการอื่นของหน่วยราชการหรือรัฐวิสาหกิจ[๒]

๕) รับทราบรายงานของคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับเงินรายได้ของหน่วยงานของรัฐใดที่ไม่ต้องนำส่งเป็นรายได้แผ่นดิน[๓]

๖) รับทราบรายงานของผู้ตรวจการแผ่นดิน เกี่ยวกับผลการตรวจสอบและผลการปฏิบัติหน้าที่พร้อมข้อสังเกต[๔]

๗) รับทราบรายงานประจำปีของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเกี่ยวกับผลการตรวจสอบและผลการปฏิบัติหน้าที่พร้อมข้อสังเกต[๕]

---

[๑] มาตรา ๑๖๙ วรรคสอง

[๒] มาตรา ๑๖๙ วรรคสาม

[๓] มาตรา๑๗๐

[๔] มาตรา๒๔๔(๔)

[๕] มาตรา ๒๕๐(๖)

๘) รับทราบรายงานของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติในกรณีที่บุคคลหรือหน่วยงานไม่ดำเนินการตามข้อเสนอของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ[๑]

๙) รับทราบข้อเสนอแนะนโยบายและข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมาย และกฎของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ[๒]

๑๐) รับทราบรายงานประจำปีเพื่อประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนภายในประเทศของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ[๓]

๑๑) รับทราบข้อมูลและให้ความเห็นชอบเกี่ยวกับหนังสือสัญญากับนานาประเทศหรือกับองค์การระหว่างประเทศที่มีบทเปลี่ยนแปลงอาณาเขตไทย หรือเขตพื้นที่นอกอาณาเขตซึ่งประเทศไทยมีสิทธิอธิปไตย หรือมีเขตอำนาจตามหนังสือสัญญาหรือตามกฎหมายระหว่างประเทศ หรือจะต้องออกพระราชบัญญัติเพื่อให้การเป็นไปตามหนังสือสัญญา หรือมีผลกระทบต่อความมั่นคง

---

[๑] มาตรา๒๕๗(๑)

[๒] มาตรา ๒๕๗(๕)

[๓] มาตรา ๒๕๗(๘)

ทางเศรษฐกิจหรือสังคมของประเทศอย่างกว้างขวาง หรือมีผลผูกพันด้านการค้า การลงทุน หรืองบประมาณของประเทศ และพิจารณาให้ความเห็นชอบกรอบการเจรจาก่อนการดำเนินการเพื่อทำหนังสือสัญญาดังกล่าว* เช่น การสมัครเข้าเป็นภาคีอนุสัญญากรุงปารีสว่าด้วยการคุ้มครองทรัพย์สินอุตสาหกรรม (Paris Convention for the Protection of Industrial Property) หรือการให้ความเห็นชอบสนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือด้านสิทธิบัตร (Patent Cooperation Treaty) เป็นต้น

๖.๓ ด้านต่างประเทศ

ภารกิจด้านต่างประเทศ เป็นอำนาจหน้าที่หนึ่งที่มิได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญโดยตรง แต่เป็นภารกิจที่สำคัญไม่น้อยไปกว่าภารกิจอื่นใด

ภารกิจด้านต่างประเทศนี้ วุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ปฏิบัติมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน ซึ่งนอกจากเพื่อประโยชน์ของรัฐสภาในการเสริมสร้างศักยภาพทางกฎหมาย และเพื่อความร่วมมือของรัฐสภาเพื่อผลประโยชน์บางอย่างแล้ว ยังเป็นการกระชับความสัมพันธ์ ระหว่างสมาชิกรัฐสภาให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ซึ่งภารกิจ

---

* มาตรา ๑๕๐

ด้านต่างประเทศมีหลายประการ เช่น การเดินทางไปร่วมประชุม การไปเยือน ไปศึกษาดูงาน การเป็นเจ้าภาพจัดประชุม การต้อนรับแขกต่างประเทศ เป็นต้น ซึ่งการปฏิบัติภารกิจด้านต่างประเทศด้านการประชุม ส่วนใหญ่สมาชิกสภาฯจะดำเนินการในนาม "สมาชิกรัฐสภาไทย" โดยผ่านองค์กรรัฐสภาระหว่างประเทศ เช่น

๑) สหภาพรัฐสภา (Inter – Parliamentary Union : IPU) ซึ่งเป็นองค์การความร่วมมือระหว่างรัฐสภานานาประเทศ มีประเทศสมาชิกมากว่า ๑๔๐ ประเทศ ซึ่งองค์กรนี้ให้ความใส่ใจด้านความมั่นคงและความปลอดภัยระหว่างประเทศ โดยได้ให้การสนับสนุนและส่งเสริมแผนสันติภาพและกระบวนการของประชาชน ประเทศไทยเคยเป็นเจ้าภาพจัดประชุมสหภาพรัฐสภาหลายครั้ง เช่น ในปี พ.ศ. ๒๔๙๙ พ.ศ. ๒๕๓๐ และ พ.ศ.๒๕๓๔ รวมทั้งการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการค้าและการพัฒนา ครั้งที่ ๑๐ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๓ เป็นต้น*

๒) สหภาพสมาชิกรัฐสภาเอเชียและแปซิฟิก (Asian – Pacific Parliamentarians' Union : APPU) เพื่อให้ได้มาและรักษาไว้ซึ่งอิสรภาพ และการปกครองระบอบประชาธิปไตย และเพื่อธำรงไว้

---

* องค์การรัฐสภาระหว่างประเทศ หน้า๕-๒๒

ซึ่งสันติสุข และความเจริญรุ่งเรืองที่ยั่งยืน ของทวีปเอเชียและแปซิฟิก ด้วยการส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและด้านอื่น ๆ องค์กรนี้ มีสมาชิกเกือบ ๓๐ ประเทศ[๑]

๓) องค์การรัฐสภาอาเซียน (ASEAN Inter – Parliamentary Organization : AIPO) จัดตั้งตั้งขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ให้เกิดความร่วมมือระหว่างภาคีของกลุ่มประเทศอาเซียน ให้ใกล้ชิดระหว่างประเทศอาเซียนมากยิ่งขึ้น ซึ่งไทยเคยเป็นเจ้าภาพจัดประชุมมาแล้วถึง ๕ ครั้ง คือ ปี พ.ศ.๒๕๒๒ พ.ศ. ๒๕๒๗ พ.ศ. ๒๕๓๔ พ.ศ. ๒๕๓๙ และ พ.ศ. ๒๕๔๔[๒]

๔) การประชุมรัฐสภาภาคพื้นเอเชียและแปซิฟิก (Asia Pacific Parliamentary Forum : APPF) เป็นองค์การ การประชุมของสมาชิกรัฐสภาในภาคพื้นเอเชียและแปซิฟิก เพื่อให้สมาชิกรัฐสภาได้หารือร่วมกัน ในประเด็นปัญหาต่าง ๆ ของภูมิภาค หลักยุคสงครามเย็น และที่เป็นผลจากการเติบโตและการรวมตัวทางเศรษฐกิจ ทั้งภายในและภายนอกภูมิภาคกับส่งเสริมระบอบประชาธิปไตย สิทธิเสรีภาพของพลเมืองและสันติภาพ ภายใน

---

[๑] องค์การรัฐสภาระหว่างประเทศ หน้า๒๙-๓๑

[๒] องค์การรัฐสภาระหว่างประเทศ หน้า๔๕-๕๑

ภูมิภาคด้วย องค์กรนี้มีสมาชิก ๒๕ ประเทศ โดยไทยได้เป็นเจ้าภาพจัดประชุม ครั้งที่ ๔ ในวันที่ ๑๕-๑๙ มกราคม ๒๕๓๙ เป็นต้น*

นอกจากนี้ ยังมีการประชุมเพื่อวัตถุประสงค์ในด้านการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศอีกหลายครั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ปัจจุบันทุกประเทศต่างก็ให้ความสำคัญกับเรื่องของเศรษฐกิจเป็นอันดับแรก เพราะเศรษฐกิจมักจะเป็นมูลเหตุของปัญหาต่าง ๆ และถึงแม้ว่านโยบายด้านเศรษฐกิจ การค้าจะเป็นเรื่องของฝ่ายบริหาร แต่ก็ต้องอาศัยฝ่ายนิติบัญญัติ คอยกระตุ้นเตือนรวมทั้งผลักดันรัฐบาลให้เร่งดำเนินการ เพื่อประโยชน์ในการเสนอมาตรการ ทางด้านนิติบัญญัติ ให้สอดรับ สนับสนุน กับมาตรการแนวใหม่นอกจากนี้ ยังเพื่อประโยชน์ในการเสริมสร้างศักยภาพ ทางกฎหมาย และเพื่อความร่วมมือของรัฐสภา ในการพัฒนากฎหมายร่วมกัน

๖.๔ ด้านการเป็นผู้แทนปวงชนชาวไทย

การปฏิบัติหน้าที่ในฐานะผู้แทนปวงชนชาวไทยนี้ แม้ว่าสมาชิกวุฒิสภาส่วนหนึ่ง (๗๔ คน) จะมาจากการสรรหา แต่ทั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา ต่างก็เป็นผู้แทน

---

* องค์การรัฐสภาระหว่างประเทศ หน้า ๖๕-๖๗

ปวงชนชาวไทย ที่ต้องปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์ส่วนรวม ของปวงชนชาวไทย* หน้าที่ดังกล่าวจึงครอบคลุมถึง การรับทราบและสะท้อนปัญหา ความเดือดร้อนและต้องการของประชาชน โดยวุฒิสภาจะเป็น "สื่อกลาง" ในการนำปัญหา ความเดือดร้อน และความต้องการดังกล่าวของประชาชน ไปบอกกล่าวให้ฝ่ายบริหาร (คณะรัฐมนตรี) ได้รับทราบ เพื่อแก้ไขปัญหาและความเดือดร้อนดังกล่าว

สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา : หน่วยงานสนับสนุนวุฒิสภา

ด้วยภารกิจของวุฒิสภาที่มีอยู่มากมายข้างต้น จึงอาจกล่าวได้ว่า "วุฒิสภา" ยังคงความเป็น "องค์กรหลักทางการเมือง" ที่มีบทบาทสำคัญ ทั้งในฐานะที่เป็นองค์กรแห่งการ "ตรวจสอบและถอดถอน" และการดำรงอยู่อย่างต่อเนื่องเพื่อทำหน้าที่ "รัฐสภา" ในยามที่ไม่มีสภาผู้แทนราษฎร

อย่างไรก็ตามภารกิจของวุฒิสภาที่มากมายนี้ จะมีสัมฤทธิผลอย่างมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด นอกจากจะขึ้นอยู่กับสมาชิกวุฒิสภาเป็นสำคัญแล้ว ย่อมขึ้นอยู่กับหน่วยงานสนับสนุนด้วย คือ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา (หน่วยงานราชการ ที่มีเลขาธิการวุฒิสภา

---

* มาตรา ๑๒๒

เป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุด ขึ้นตรงต่อประธานวุฒิสภา) ที่จะคอยส่งเสริมและช่วยเหลือและสนับสนุนงานของวุฒิสภาในทุก ๆ ด้าน ทั้งทางด้านการประชุม ด้านวิชาการ การอำนวยความสะดวกต่าง ๆ รวมทั้งการติดตามผลการดำเนินงานตามมติของวุฒิสภา ว่าฝ่ายบริหารหรือรัฐบาลได้ดำเนินการ ตามที่วุฒิสภามีมติไปมากน้อยเพียงใด มีปัญหาอุปสรรคอย่างไร เพื่อให้วุฒิสภาได้รับทราบและเพื่อพิจารณาดำเนินการช่วยเหลือให้ปัญหาอุปสรรคนั้น ๆ หมดไป

สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา จึงเป็นหน่วยงานสำคัญเป็นส่วนหนึ่งของวุฒิสภา ที่จะคอยผลักดันร่วมกับสมาชิกวุฒิสภา เพื่อให้ภารกิจทั้งปวงของวุฒิสภา บรรลุจุดมุ่งหมายสูงสุด นั่นคือ เพื่อประโยชน์สุขของปวงชนชาวไทยทั้งมวล

****

บรรณานุกรม

ข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๔, ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๑๘ ตอนพิเศษ ๔๙ ง ลงวันที่ ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๔๔.

คณะกรรมาธิการวิสามัญบันทึกเจตนารมณ์ จดหมายเหตุและตรวจรายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ, เจตนารมณ์รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐. สำนักกรรมาธิการ ๓ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

นรนิติ เศรษฐบุตร และ โกสิทร์ วงศ์สุรวัฒน์, เมืองไทยในระบบรัฐสภา, กรุงเทพฯ แพร่พิทยา ๒๕๑๗

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒, ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๑๖ ตอนที่ ๑๑๔ ก วันที่ ๑๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๒

ไพโรจน์ โพธิไสย, บทบาท อำนาจหน้าที่ของวุฒิสภา : อดีต ปัจจุบัน (ฉบับปรับปรุงใหม่), พิมพ์ที่สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, มกราคม ๒๕๔๙

ไพโรจน์ โพธิไสย, อำนาจหน้าที่สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐, พิมพ์ที่สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา

รศ.ดร.มนตรี รูปสุวรรณ, บทวิเคราะห์ทางวิชาการเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐, ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๐.

ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้ง ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการลงทะเบียนขององค์กรที่มีสิทธิเสนอชื่อบุคคลเข้ารับการสรรหาเป็นสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.๒๕๕๐, ลงวันที่ ๒๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๐.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐, ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๑๔ ตอนที่ ๕๕ ก วันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๔๐.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐, ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๒๔ ตอนที่ ๔๗ ก วันที่ ๒๔ สิงหาคม ๒๕๕๐.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย(ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๔๙, ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๒๓ ตอนที่ ๑๐๒ ก วันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๔๙.

สำนักองค์การรัฐสภาระหว่างประเทศ, สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร องค์การรัฐสภาระหว่างประเทศ พิมพ์ที่ สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, มิถุนายน ๒๕๔๖.

****

ออกแบบและพิมพ์ที่
สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา
๐ ๒๒๔๔ ๑๕๖๑, ๐ ๒๒๔๔ ๑๕๖๓, ๐ ๒๒๔๔ ๑๗๔๑-๒